

MESTNA OBČINA CELJE
KOMISIJA MLADI ZA CELJE

**RAZŠIRJENOST KAJENJA IN PRIDOBIVANJE CIGARET
MED
MLADOLETNIKI V CELJU**

RAZISKOVALNA NALOGA

Avtorice:

Klara Gobec

Pia Gobec

Katja Zalokar

Mentorica:

Valerija Zorko, prof.

Celje, marec 2017

Avtorice:

Klara Gobec, 2. d

Pia Gobec, 2. b

Katja Zalokar, 2. b

Mentorica:

Valerija Zorko, prof. soc.

Mestna občina Celje, Mladi za Celje

Celje, 2017

Kazalo

POVZETEK	II
1 UVOD	1
2 HIPOTEZE	2
3 METODE RAZISKOVANJA	2
3.1 METODA ANKETIRANJA	2
3.2 INTERVJU	3
3.3 METODA Z UDELEŽBO: TERENSKO DELO	3
3.4 ANALIZA VIROV	3
4 TEORETSKE ZASNOVE	4
4.1 KDO SO MLADOLETNIKI?	4
4.2 ZAKON O OMEJEVANJU UPORABE TOBAČNIH IZDELKOV (ZOUTI)	4
4.2.1 Primerjava z evropskimi državami.....	5
4.3 CIGARETE	6
4.3.1 Zgradba cigarete.....	6
4.3.2 Sestava cigarete.....	6
4.3.3 Zgodovina cigaret	8
4.3.4 Vpliv na človeka	9
4.3.5 Bolezni	9
5 INTERVJU	12
6 REZULTATI IN INTERPRETACIJA	23
6.1 Delo na terenu	23
6.2 Anketa	24
7 RAZPRAVA	41
8 ZAKLJUČEK	45
9 VIRI IN LITERATURA	48
10 PRILOGA	49

Kazalo slik

Slika 1: Zgradba cigaret	6
Slika 2: Sestava cigaret	6
Slika 3: Nikotin.....	7
Slika 4: Bolezni	10
Slika 5: Nadzor prodaje tobaka in tobačnih izdelkov mladostnikom.....	13
Slika 6: Zemljevid obiskanih trgovin in trafik.....	23

Kazalo grafov

Graf 1: Razdelitev anketirancev po spolu (v %).....	24
Graf 2: Starostne skupine anketirancev (v %)	25
Graf 3: Razdelitev anketirancev glede na šolo, ki jo obiskujejo (v %)	26
Graf 4: Anketirani glede na izkušnjo s kajenjem (v %)	27
Graf 5: Pogostost kajenja med anketiranimi (v %)	27
Graf 6: Število pokajenih škatlic na teden med anketiranimi (v %)	28
Graf 7: Način pridobivanja cigaret med anketiranimi (v %)	29
Graf 8: Mesečno zapravljen vsota denarja za cigarete med anketiranimi (v %).....	30
Graf 9: Najpogostejše okoliščine kajenja anketirancev (v %)	31
Graf 10: Vzroki, zakaj so anketirani pričeli kaditi (v %)	32
Graf 11: Pogostost zahtevkov po osebnem dokumentu pri nakupu cigaret (v %)	33
Graf 12: Razdelitev anketirancev glede na izraženo željo po prenehanju kajenja (v %)	34
Graf 13: Razlogi anketirancev, zakaj ne kadijo (v %)	35
Graf 14: Kajenje staršev med anketiranimi (v %)	36
Graf 15: Poznavanje posledic kajenja med anketiranimi (v %)	37
Graf 16: Odstotek kadilcev med celjskimi srednješolci po mnenju anketirancev (v %).....	38
Graf 17: Primerjava kadilcev in nekadilcev po šolah, ki jih anketirani obiskujejo	39
Graf 18: Primerjava kadilcev in nekadilcev po spolu	39
Graf 19: Primerjava kadilcev in nekadilcev po starostnih skupinah	40

POVZETEK

Naša raziskovalna naloga z naslovom Razširjenost kajenja in pridobivanja cigaret med mladoletniki v Celju je nastala z namenom, da ugotovimo, kako razširjeno je kajenje med mladimi v Celju. V teoretičnem delu naše raziskovalne naloge smo predstavile, kdo sploh so mladoletniki, zgodovino cigaret, zgradbo in sestavo cigaret, njihovo vplivanje na človeka in njegovo zdravje ter zakonodajo o prepovedi prodaje cigaret mladoletnim osebam. Pri raziskovanju smo se posluževale različnih metod dela. Glavna izmed njih je anketa, s pomočjo katere bomo poleg razširjenosti kajenja raziskale tudi, kako pogosto mladoletniki kadijo, kako dobijo cigarete, v kakšnih okoliščinah kadijo in njihov pogled na kajenje. Da bi dobile več informacij o kršitvah zakonodaje glede prodaje cigaret mladoletnim osebam, smo opravile tudi intervju s pomočnikom komandirja Policijske postaje Celje in predstavnikom Tržnega inšpektorata RS. Z intervjujem smo želele izvedeti, koliko kršitev zakona so že zabeležili, kdo posreduje pri različnih kršitvah ter kakšne kazni poznamo. Nazadnje smo se podale na teren, odpravile smo se kupovat cigarete po celjskih prodajalnah. Po isti poti smo poslale 10-letnico, s čimer smo pridobile še več podatkov o prodaji cigaret mladoletnim osebam. Z dobljenimi rezultati smo ovrgle oz. potrdile naše predpostavljene hipoteze.

1 UVOD

Kaditi ali ne kaditi? S to dilemo se sooča večina mladoletnih oseb. Kot mladoletnice smo nenehno izpostavljene kajenju tako s strani vrstnikov kot staršev, a pravo zanimanje za to temo se je porodilo, ko smo pred slabim letom dni kupile staršem cigarete v nakupovalnem centru, kjer naj bi bila njihova prodaja mladoletnikom prepovedana. Ob tem se nam je zastavilo vprašanje, katere prodajalne v naši neposredni bližini prav tako prodajajo cigarete mladoletnim osebam in katere ne, kar je sprožilo željo po raziskovanju. Ker pa nobena izmed nas ni navdušena nad kajenjem, smo raziskale tudi, kako kajenje vpliva na posameznika. Z anketo smo tudi preverile odnos mladoletnikov do kajenja in njihovo ozaveščenost o njegovih posledicah. Na podlagi naših pričakovanj smo napisale predvidevanja oz. hipoteze, naš cilj pa je bil potrditi ali ovreči predpostavljene hipoteze glede na naše ugotovitve. Da bi dosegle ta cilj, smo uporabile različne metode raziskovanja, najprej smo z anketo dobile vpogled v razmišljanje mladoletnikov o kajenju, nato smo opravile intervju z Boštjanom Kavcem, pomočnikom komandirja Policijske postaje Celje, in Petrom Krempušem, vodjo celjske enote tržnega inšpektorata RS in s tem izvedele več o postopku kaznovanja v primeru prodaje cigaret mladoletnim osebam. Poleg tega pa smo opravile terensko delo, s katerim smo preverile, katere prodajalne v središču Celja prodajajo cigarete mladoletnikom in katere ne. Zavedamo se, da je kajenje že zelo raziskana tema, vendar se večina teh raziskovalnih nalog osredotoča na posledice in škodljivost kajenja, medtem ko je naša raziskovalna naloga nastala z namenom, da bi ljudi ozavestile tudi o problemu prodaje cigaret mladoletnim osebam.

Naš cilj je bil tudi preveriti, koliko mladoletnikov v Celju kadi oz. je izpostavljeno kajenju ter kje lahko cigarete kupijo oz. kako jih dobijo. Želele smo izvedeti tudi več o slovenski zakonodaji, ki ureja področje kajenja.

1 HIPOTEZE

- 1 Več kot 80 % anketiranih mladoletnih oseb v srednjih šolah v Celju je vsaj enkrat poskusilo cigarete.
- 2 Več kot polovica anketiranih mladoletnih oseb v srednjih šolah v Celju kadi vsaj 4–5-krat tedensko, med njimi je več fantov kot deklet.
- 3 Vsaj 30 % anketiranih kadilcev si sami kupuje cigarete.
- 4 Večina obiskanih trafik in trgovin proda cigarete brez preverjanja starosti kupcev.
- 5 Mladoletni osebi, ki obiskuje srednjo šolo, bo prodanih več cigaret kot mladoletni osebi, stari 10 let.
- 6 Več kot polovica mladih se zaveda vplivov kajenja na zdravje, zato želijo prenehati kaditi.
- 7 Kadi več mladoletnih kot polnoletnih oseb.

2 METODE RAZISKOVANJA

2.1 METODA ANKETIRANJA

Z metodo anketiranja smo si pomagale pri razumevanju odnosa mladoletnih do kajenja. Anketni vprašalnik smo razdelile med dijake celjskih srednjih šol vseh štirih letnikov. Anketiranje je potekalo anonimno. V raziskavi je sodelovalo 1081 mladostnikov z Gimnazije Celje-Center, Šolskega centra Celje, Srednje šole za gostinstvo in turizem Celje, Ekonomske šole Celje ter I. gimnazije v Celju. Za anketo smo se odločile, ker smo želele dobiti vpogled v to, kako razmišljajo mladoletniki o kajenju. Anketa je zelo pogosto uporabljena metoda pri raziskovanju, saj z njo pridobimo informacije, ki jih ne najdemo v literaturi. Poleg tega je prednost ankete tudi, da naenkrat dobimo veliko podatkov. Ena izmed slabosti anketiranja pa je negotovost o odkritosti anketirancev, vprašanja tudi sugerirajo odgovore, sploh, če gre za zaprt tip vprašanj.

2.2 INTERVJU

Metoda intervjuja je podobna metodi anketiranja, razlika je le glede zbiranja informacij. Pri anketi informacije oz. podatke o raziskovani temi zbiramo na podlagi vprašalnika, medtem ko intervju izvajamo neposredno, ustno, v obliki razgovora z intervjuvano osebo. Opravile smo intervjuja z Boštjanom Kavcem, pomočnikom komandirja Policijske postaje Celje, in Petrom Krempušem, vodjo celjske enote Tržnega inšpektorata RS. V raziskovalno smo vključile intervju, ker omogoča boljše razumevanje teme, ki jo raziskujemo, saj nam oseba, ki jo intervjujamo, predstavi svoje stališče in nam pove o praktičnih izkušnjah. Sprva intervju ni bil del načrta, saj smo imele težave pri zastavljanju vprašanj, ki bi se navezovala na našo temo.

2.3 METODA Z UDELEŽBO: TERENSKO DELO

Terensko delo je za našo raziskovalno nalogo ključnega pomena, saj smo z njim dobile odgovore na vprašanje, ki nas je najbolj zanimalo, in sicer kje v Celju mladoletniki brez težav dobijo cigarete. Velika prednost terenskega dela je osebno raziskovanje in tako boljše razumevanje dobljenih podatkov. Pomanjkljivost dela na terenu pa je seveda, da zahteva veliko časa in je lahko tudi fizično naporno ter njegova nereprezentativnost; premajhen vzorec zajetih trgovin oz. trafik in lokalov omejuje možnosti posploševanja. A kljub temu smo se odločile za to metodo, saj smo z njo dobile ugotovitve, ki so nas zanimale in ki smo jih lahko primerjale z anketo.

2.4 ANALIZA VIROV

Pri svojem delu smo analizirale tudi različne vire, zlasti internetne, s pomočjo katerih smo zasnovale teoretska izhodišča v tej nalogi.

3 TEORETSKE ZASNOVE

3.1 KDO SO MLADOLETNIKI?

Mladoletne osebe so osebe, ki so mlajše od 18 let. Mladoletnike pa delimo v dve skupini:

- mlajši mladoletniki (do 16. leta starosti)
- starejši mladoletniki (od 16. do 18. leta starosti).¹

3.2 ZAKON O OMEJEVANJU UPORABE TOBAČNIH IZDELKOV (ZOUTI)

Zakonodaja o omejevanju uporabe tobačnih izdelkov, ki je bila nazadnje spremenjena 2007 in velja še danes², določa:

14. člen

»Prepovedana je prodaja tobačnih izdelkov osebam, mlajšim od 18 let. Tobačnih izdelkov ne smejo prodajati osebe, mlajše od 18 let.«

Ta člen določa, da je prepovedana prodaja tobačnih izdelkov osebam, mlajšim od 18 let. Prav tako tobačnih izdelkov ne smejo prodajati osebe, ki so mlajše od 18 let. Določa pa tudi, da mora biti prepoved prodaje tobačnih izdelkov osebam, mlajšim od 18 let, v prodajalni tobačnih izdelkov objavljena na vidnem mestu. Pred spremembo zakonodaje leta 2007 je veljal zakon: Prepovedana je prodaja tobačnih izdelkov osebam, mlajšim od 15 let.

15. člen

»Prodajalec sme od vsake osebe, ki kupuje tobačne izdelke in za katero domneva, da še ni stara 18 let, zahtevati, da izkaže svojo starost z javno listino. Če oseba to odkloni, se ji tobačnega izdelka ne sme prodati.«

---

¹ <http://www.csd-lj-siska.si/dejavnosti/dejavnosti.asp?DID=1051651795>

² Zakonski členi so povzeti po zakonu, ki je dostopen v Uradnem listu na naslednji povezavi: <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/82581>

Določa, da prodajalec sme od vsake osebe, ki kupuje tobačne izdelke in za katero domneva, da še ni stara 18 let, zahtevati, da izkaže svojo starost z javno listino. Če oseba to odkloni, se ji tobačnega izdelka ne sme prodati.

21. člen

»Z globo od 2.000 do 33.000 evrov se kaznuje za prekršek pravna oseba: 15. če prodaja tobačne izdelke osebam, mlajšim od 18 let, ali če prepovedi prodaje ne objavi na vidnem mestu ali če prodaja tobačne izdelke oseba, mlajša od 18 let« (14. člen).

Določa, da se z globo od 2 do 33 tisoč evrov kaznuje za prekršek pravna oseba, če prodaja tobačne izdelke osebam, mlajšim od 18 let, ali če prodaja tobačne izdelke oseba, mlajša od 18 let.

3.2.1 Primerjava z evropskimi državami

Tako kot v Sloveniji tudi v večini evropskih držav zakonodaja prepoveduje prodajo cigaret osebam mlajših od 18 let. Med temi državami so Velika Britanija, Norveška, Hrvaška, Francija, Črna gora, Španija, Finska, Nemčija. Španija se razlikuje po tem, da zakon dovoljuje kajenje osebam, starejšim od 15 let. Zakonodaja na Finskem, ki je bila sprejeta leta 2010, ne kaznuje le prodaje cigaret mladoletnim osebam, temveč kaznuje tudi mladoletnike za posedovanje cigaret.³

Druge države, kot so Grčija, Italija, Luksemburg, Makedonija, Nizozemska, Belgija, pa dovoljujejo prodajo cigaret osebam, starejšim od 16 let.⁴

---

³http://www.mz.gov.si/fileadmin/mz.gov.si/pageuploads/javno_zdravje_2015/ZOUTPI_2016/uredite_v_v_drugih_drzavah_zoutpi_2016.pdf

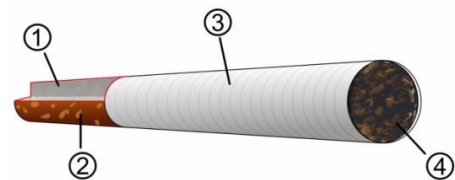
⁴ <http://cigarettezoom.com/smoking-age/>

3.3 CIGARETE

Cigareta je majhen cilindar drobno narezanih listov tobaka, zapakiranih v tanek papir za kajenje. Cigareto prižgemo na enem koncu, kar povzroči tlenje cigarete, da lahko vdihnemo plin skozi drugi konec.

3.3.1 Zgradba cigarete

Papir, ki drži tobak, je porozen, da omogoči ventilacijo goreče žerjavnice. Cigaretna cev je predhodno zvit cigaretni papir, ponavadi s papirnim filtrom na koncu. Podobna je videzu končne cigarete, vendar brez tobaka ali materiala za kajenje v notranjosti. Dolžina meri od 84 mm do 100 mm. Prav tako je sestavni del cigarete filter, ki je lahko narejen iz acetatnih vlaken, papirja ali aktivnega oglja. Filter lahko zmanjša dimne izoristke katrana in nikotina do 50 %. Večina tovarniško pridelanih cigaret je opremljenih s filtrom, za tiste, ki pa niso tovarniško pridelane, pa lahko filter kupimo v trafikah.

1. Filter iz 95% celuloznega acetata
2. Papir, ki prekrije filter
3. Papir, ki se zviije in prekrije tobak
4. Mešanica tobaka

Slika 1: Zgradba cigaret⁵

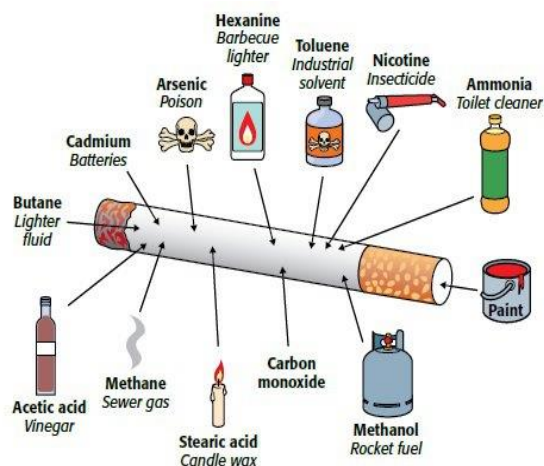
3.3.2 Sestava cigarete

Cigareto sestavlja približno 600 sestavin, pri izgorevanju pa se ustvari več kot 7000 kemikalij. Vsaj za 69 od teh kemikalij je znano, da povzročajo raka, mnoge pa so strupene.

Nekatere nevarne sestavine najdene v cigaretih: amonijak, izvleček korenine angelike, arzenik, benzen, ogljikov monoksid, kadmij, cianid, DDT, formaldehid naftalin, metil izocianat, polonij.⁶

⁵ <https://es.slideshare.net/noonwal7/cigarette-46840474>

⁶ Prevedeno iz angleščine po <https://en.wikipedia.org/wiki/Cigarette#Construction>

Slika 2: Sestava cigaret⁷

3.3.2.1 Nikotin

Nikotin spada med hujše živčne strupe, njegove učinke lahko celo primerjamo z učinki tako hudega strupa, kot je cianid. Razen v cigaretah se uporablja še kot poljedelski insekticid in v veterinarski medicini kot zunanji paraziticid.

Nikotin s kajenjem prehaja v kri, njegovi učinki pa se kažejo v tem, da se temperatura kože pri kajenju že ene same cigarete zaradi skrčitve kožnih žil zmanjša iz normalnih 35 °C na samo 30 °C ali celo manj. Še preprostejše lahko opazimo delovanje nikotina na število srčnih utripov, ki se med kajenjem in po njem poveča. Pri hudih zastrupitvah z nikotinom nastopi

smrt zaradi ohromitve možganskega centra za dihanje in bitje srca.

Količina nikotina v cigaretah se giblje od 0,5 do 2 miligramov v eni cigareti, v nekaterih pa celo več.

Slika 3: Nikotin⁸

⁷ <http://sciencemags.blogspot.si/2011/01/contents-of-cigarette-smoke.html>

⁸ <http://www.liquid-station.ch/review/product/list/id/10008/>

3.3.2.2 *Katran*

Nekatere škodljive snovi v tobakovem dimu vsebujejo tudi katran. Pri cigaretah s filtrom se njegova količina giblje med 15 in 25 mg v eni cigareti. Pri kajenju 10 cigaret na dan se ga v 10 letih na sluznico grla, sapnika in bronhijev prilepi okrog en kilogram. Del se ga izloči, s za kadilce značilnim kašljanjem, drugi del katrana pa ostane predvsem v pljučih, kar močno povečuje možnost za nastanek pljučnega raka.⁹

3.3.3 *Zgodovina cigaret*

Prvič so začeli kaditi cigarete ob koncu 16. stoletja na Bližnjem vzhodu in celotnem Balkanu. V 17. in 18. stoletju so cigarete kadili v Španiji in na Portugalskem, šele v napoleonskih vojnah, ko je prišlo do stikov med angleškimi vojaki in španskimi običaji, se je kajenje cigaret razširilo tudi po Angliji. Ostali Evropejci so se najbrž naučili kaditi cigarete leta 1854 med krimsko vojno. Od tega časa se je kajenje cigaret hitro razširilo po celem svetu.

Kajenje je sčasoma postal statusni simbol, znak moškosti, odraslosti in samostojnosti. V takratnem času so javno lahko kadili le moški. Emancipirane ženske so tako hotele dokazati moškimi svojo samostojnost in enakopravnost ter vedno pogosteje začele posegati po cigaretah, še posebej po prvi svetovni vojni. Predvsem tanke cigarete so postale simbol ženskosti in lahkotnosti.

V petdesetih letih prejšnjega stoletja je mnogo ljudi umiralo za neznano boleznijo. Znanstveniki so po raziskavah ugotovili, da so bili vsi ti ljudje kadilci. Opravljali so poskuse in ugotovili, da zaradi katrana, snovi, ki jo vsebuje cigareta, nastanejo tumorji. S tem so dokazali, da so imeli nasprotniki tobačnih izdelkov prav.

Svetovna trgovina je kasneje ugotovila, da bo s prodajo cigaret ustvarila velik dobiček, zato je začela intenzivneje promovirati tobačne izdelke. Osredotočili so se predvsem na mlade, ki so

---

⁹ http://www2.arnes.si/~dprepe/izdelki_ROM_08/sasa%20galun/sestava.html

veljali za najbolj naivne, kljub temu da so bili javno strogo proti kajenju mladostnikov. Mladi so v kajenju videli izraz protesta proti vzgoji in identifikacijo s svojimi idoli.¹⁰

3.3.4 Vpliv na človeka

Kajenje škoduje skoraj vsakemu organu v našem telesu. Nekateri negativni učinki so denimo nezmožnost ženske, da zanosi, kajenje pa lahko škoduje tudi zdravju otroka, lahko zmanjša moško plodnost, povzroči izgubo zob, slabovidnost. Na splošno kajenje oslabi imunski sistem. Poleg negativnih učinkov ima kajenje tudi nekaj pozitivnih, kot so zmanjšana možnost Parkinsonove bolezni, povečanje telesne mase ter smrt po srčnem napadu.¹¹

3.3.5 Bolezni

Sodeč po statistiki, vsak tretji kadilec umre za boleznijo, ki jo je povzročilo kajenje. V zadnjih desetletjih lahko vsako šesto smrt pripišemo posledicam bolezni, ki jo je povzročilo kajenje. Zdravniki takšne bolezni imenujejo preprečljive bolezni – ker res ni bilo nujno, da bi nastopile. Raziskave so pokazale, da je pasivno kajenje (izpostavljenost nekadilcev mešanici plinov in delcev, ki sestavljajo dim iz goreče cigarete) še slabše, ker pri pasivnem kajenju vdihujemo plin, ki ni šel skozi filter, torej ni prečiščen. Najhujše bolezni, ki jih povzroča kajenje so:

> Rak

Cigaretni dim vsebuje številne rakotvorne snovi. Od desetih bolnikov s pljučnim rakom jih je v povprečju devet kadilcev. V začetku tega stoletja, ko kajenje še ni bila splošno razširjena razvada, je bil pljučni rak izjemno redek, tako rekoč neznana bolezen, zdaj pa je postal veliko bolj razširjen. Kajenje je tudi glavni dejavnik tveganja za raka ustne votline in grla. Kadilci pogosteje zbolevalo za rakom požiralnika, želodca in črevesja. Tudi rak sečnega mehurja, prostate in ledvic je pogostejši pri kadilcih. Kajenje je dejavnik tveganja za razvoj raka dojke,

---

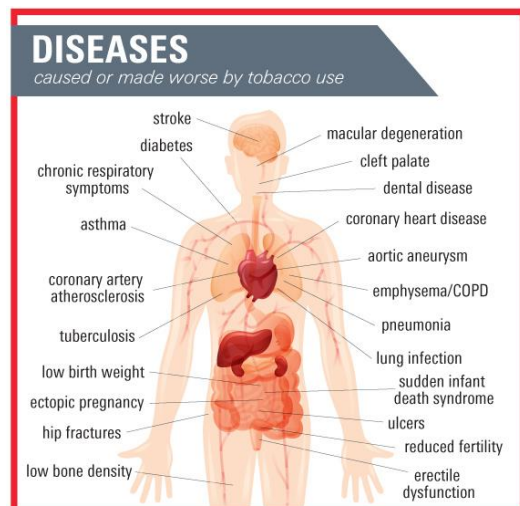
¹⁰ Povzeto po <https://med.over.net/clanek/zgodovina/>

¹¹ Prevedeno iz angleščine po <http://www.healthline.com/health/smoking/effects-on-body>

raka materničnega vratu, levkemije, kožnega raka, raka trebušne slinavke in raka v otroštvu.¹²

> Bolezni srca in ožilja

Bolezni srca in ožilja so na splošno največji ubijalec v sodobnem svetu. Pogostejša sta srčni infarkt in možganska kap. Najpogostejša obolenja srca in ožilja, ki nastopijo kot posledica kajenja, so možganska kap, srčni infarkt, bolezensko razširjenje trebušne aorte. Pri kadilcih je tveganje, da bodo umrli zaradi možganske kapi, dvakrat večje kot pri nekadilcih. Možganska kap nastane zaradi premajhne prekrvavljenosti možganov. Kri v možgane prinaša nujna hranila in kisik. Če je ni dovolj, to povzroči trajne poškodbe. Možganska kap pripelje do različnih zelo resnih duševnih in telesnih okvar, kot so paraliza, delna paraliza, izguba vida ali zmožnosti govora.

Slika 4: Bolezni, ki jih povzroča kajenje¹³

> Bolezni dihal

Katran iz cigaretnega dima povzroči propadanje pljučnih mehurčkov, posledično je zmanjšana elastičnost pljuč.

Kronični bronhitis je značilno kadilsko obolenje, spremlja ga kadilski kašelj. Emfizem pljuč je degenerativna bolezen. Prepoznamo jo po kratki sapi ob najmanjšem naporu. Mnogo ljudi najprej pomisli, da gre le za slabo kondicijo, v resnici je veliko slabše. Z napredovanjem

¹² Povzeto po: <http://www.nasa-lekarna.si/clanki/clanek/bolezni-ki-jih-dokazano-povzroci-sprozi-ali-poslabsa-kajenje/>

¹³ <http://www.pomgen.gov.pg/health-advice-from-pmgh-world-no-tobacco-day-31-may-2015-the-dangers-of-tobacco-use-part-1-of-3/>

bolezni dihanje postane pravi napor. Nastale škode na pljučih se ne da z ničimer odpraviti, s staranjem bolniki postajajo vse slabotnejši.¹⁴

---

¹⁴ Prevedeno iz angleščine iz <http://www.lung.org/our-initiatives/tobacco/reports-resources/sotc/by-the-numbers/10-worst-diseases-smoking-causes.html>

4 INTERVJU

Opravile smo intervju z Boštjanom Kavcem, pomočnikom komandirja Policijske postaje Celje, in Petrom Krempušem, vodjo celjske enote Tržnega inšpektorata RS. Z intervjujem smo želele preveriti ukrepe policije pri kršenju zakona o prodaji cigaret mladoletnim osebam in postopke kaznovanja kršitve s strani tržnega inšpektorata.

1. Ste že kdaj osebno kaznovali nekoga zaradi kršenja zakona o prodaji cigaret mladoletnim osebam? Kako ste ukrepali? Ste mu dali najprej opozorilo ali kazen?

Peter Krempuš: Sam tega nisem obravnaval, ker sem vodja tržnega inšpektorata. Naši inšpektorji in inšpektorice hodijo po terenu in delajo preglede o morebitnem kršenju. S tega vidika smo že obravnavali kršitve, jaz osebno pa ne. V primerih kršitve milejšega ukrepa od izreka globe pravzaprav ni, ker tega zakonodaja ne omogoča. Če gre za neposredno zaznavo, potem lahko inšpektor izreče plačilni nalog in v večini primerov je temu tudi tako. Če pa gre za posredno zaznavo, kot je na primer prijava staršev, da je njihovem mladoletnemu otroku nekdo prodal tobačni izdelek oz. tobak, potem pa preidemo na ugotovitveni postopek. Izda se odločba o prekršku, plačilni nalog ni predviden.

2. Od česa pa je odvisna višina globe?

Peter Krempuš: Višina globe je predpisana z zakonom in je ne moremo prilagoditi. Mi kot prekrškovni organ izrečemo globo v znesku, ki je predviden po zakonu. V primeru, da bi šla stvar v pritožbenem postopku na sodišče, pa obstaja možnost ugotovitve kakšne olajševalne oz. oteževalne okoliščine in po potrebi izrek drugačne globe.

3. Koliko je približno zabeleženih primerov kršenja zakona na letni ravni?

Peter Krempuš: Posebej za Celje teh podatkov ne vodimo, sem pa pripravil tabelo, v kateri so podatki, ki se nanašajo na celoten Tržni inšpektorat Republike Slovenije. Ti podatki povedo, koliko je bilo v zadnjih desetih letih opravljenih pregledov na področju prodaje tobaka in tobačnih izdelkov mladoletnikom. Razvidno je tudi, koliko dejanskih prodaj je bilo ugotovljenih in kakšni so bili prekrškovni ukrepi. Res pa je, da je ta nadzor pogosto neučinkovit, ker mora inšpektor neposredno ugotoviti, da je prišlo do prekrška, kar pomeni, da mora biti v tistem trenutku navzoč. Lahko se tudi zgodi, da inšpektor pride in preveri, če je vse v redu, čez pet minut pa nekdo mladoletniku proda cigarete.

Tržni inšpektorat RS - nadzor prodaje tobaka in tobačnih izdelkov mladoletnim osebam

Leto	Število pregledov	Ugotovljene prodaje mladoletnikom	Odločbe o prekršku	Plačilni nalogi
2007	629	3		3
2008	873	2		2
2009	883	6		6
2010	823	4		4
2011	923	5		5
2012	934	5		5
2013	1.131	17		17
2014	1.008	9		9
2015	1.542	12	4	8
2016	1.413	17		17
SKUPAJ	10.159	80	4	76

Ker inšpektorja tedaj ni zraven, na žalost ne mora ukrepati.

Slika 5: Nadzor prodaje tobaka in tobačnih izdelkov mladoletnim (vir: Peter Krempuš)

4. Poznate morda kakšen izstopajoč primer, morda po višini kazni?

Peter Krempuš: Kakšnega posebnega primera nismo obravnavali, saj gre tu predvsem za običajne stvari. Prodajalci in prodajalke v trafikah ali trgovinah imajo po zakonu pravico preveriti starost kupca tobačnih izdelkov, če smatrajo, da obstaja možnost, da je oseba mladoletna, zato gre v večini primerov za malomarnost teh prodajalcev in prodajalk. Ti ne

preverijo starosti kupcev, pri tem pa navajajo razloge, kot so: gneča, pomanjkanje časa, osebna ocena starosti kupca ... Evidentiranje starosti je res zgolj malenkost, zato so to le izgovori.

Boštjan Kavc: Jaz bi še dodal, da smo imeli v predlanskem letu primer, ko so dijaki zavedli vodstvo svoje srednje šole s podatki in so pridobili dijaške izkaznice z napačnimi rojstnimi podatki z namenom, da so s temi dokumenti dokazali polnoletnost v posameznih trgovinah. Tako so prišli do cigaret in alkoholnih pijač. Do teh sicer kot mladoletniki niso bili upravičeni, a so artikle kljub temu dobili, saj so prodajalke preverile, listina pa je bila avtentična, zato niso imele izbire. Kasneje smo ugotovili, da je šlo za zlorabo podatkov, zato smo zadevo preiskali in tudi ustrezno zaključili.

5. Kako ste jih pa kaznovali?

Boštjan Kavc: Kaznovalna zakonodaja za mladoletnike je milejša kot za polnoletne osebe, tako da je določene ukrepe izvedla šola. Če pa bi te listine zlorabljali še naprej in zavajali še kakšen organ, pa bi šlo za uradno preverljivo kaznivo dejanje, za katerega bi lahko bila izrečena tudi zaporna kazen.

6. Ali se vam zdi, da je naša zakonodaja premalo stroga na tem področju?

Boštjan Kavc: Kar se tiče prodaje tobaknih izdelkov in ZOUTI-ja, menim, da se je novi zakon, ki je bil uveden leta 2007, odlično obnesel. Res je, da še prihaja do posameznih kršitev, a je generalno gledano stanje boljše kot pred uvedbo novega zakona. Zakonodaja je po mojem mnenju odlična.

Peter Krempuš: Kot sem že omenil, so težave, kar se tiče prodaje mladoletnikom, v tem, da mora biti inšpektor v času prekrška prisoten, v nasprotnem primeru prekršek težko dokažeš. Po mojem mnenju bi lahko bila zakonodaja glede tega boljša. Tržnim inšpektorjem posebni zakon o inšpekcijskem nadzoru dopušča, da nastopajo kot kupci in se šele potem razkrijejo, da so inšpektorji, a to določila nimajo nobenega smisla. Večina se jih ne more predstavljati za mladoletne osebe, zato menim, da bi bilo bolj učinkovito, če bi zakon omogočal, da bi se lahko inšpekcijski organ pri dokazovanju in ugotavljanju prekrška lahko posluževal pomoči mladoletnih oseb. To pomeni, da bi se mi z nekom, ki je mladoleten, ob odobritvi njegovih staršev dogovorili in ga poslali kupit nek tobačni izdelek ter opazovali, kaj bi se zgodilo. Če bi

zakon to dopuščal, bi nam omogočal boljši nadzor, medtem ko sedaj ulovimo, kar ulovimo. Glede na rezultate je razvidno, da nekaj nam je uspelo dokazati in prišlo je tudi do ukrepov, ki pa že sami po sebi povzročajo verižno reakcijo, saj se govori, da inšpektorji kaznujejo in so prodajalci posledično previdnejši in si ne upajo kršiti predpisov, čeprav niso bili sami neposredno kaznovani.

7. Znano je, da kršitelji tobačnega zakona svojo kršitev ponavljajo in mogoče s tega vidika denarne globe niso ustrezen mehanizem. Kje vidite rešitev?

Peter Krempuš: Menim, da so globe ustrezen mehanizem, saj jih ni tako lahko plačati, sploh če gre za prodajalca, ki nima visoke plače in ki si tega ne more privoščiti. Drugih možnosti zakonodajalec ni predvidel, načeloma bi bilo potrebno predelati in prilagoditi cel zakon, da bi drugače potekala prodaja tobačnih izdelkov. Kot vemo, je zakon v spreminjanju in predvideni so nekateri drugačni pristopi; ideja je, da bi se naredile posebne prodajalne, v katerih bi prodajali izključno tobak in tobačne izdelke oz. da bi prodajalci dobili licence za prodajo teh izdelkov. Tako bi se prodaja omejila na specializirane prodajalne, s čimer bi se omejila prodaja tobaka in tobačnih izdelkov za vse kadilce, ker je kajenje v družbi problem, ki se ne tiče samo mladoletnikov. Polnoletni kadilci bi lahko potem v teh specializiranih prodajalnah dostopali do cigaret; prodaja teh ne bi bila tako razširjena, kot je sedaj, ko že vsaka gostilna prodaja tobačne izdelke.

8. Ko že omenjamo licence, smo brale, da bi se naj uredilo področje licenc za prodajo tobačnih izdelkov. Bi se s podražitvijo licenc število kršitev po vašem mnenju zmanjšalo? Kako bi vi uredili to področje?

Peter Krempuš: Licence bi seveda imele svojo ceno, kar pomeni, da bi moral tisti, ki bi hotel imeti licenco za prodajo tobačnih izdelkov in tobaka, državi plačati neko licenčnino. Sama cena licence pa je tukaj zelo sporna. Eni pravijo, da je prenizka, drugi, da je previsoka. Rekel bi, da višja, kot je cena licence, manj bo prodajalcev tobaka in tobačnih izdelkov. Če bo cena res visoka, si bodo licenco kupili samo tisti, ki se bodo specializirano ukvarjali s to prodajo. Če pa bodo licence stale okoli 200 ali 300 evrov letno, potem si bo praktično vsak gostinec ali vsaka trgovinica lahko privoščila licenco. V interesu tržnega inšpektorata pa je seveda, da je

teh prodajalcev čim manj, zato da prodajo lažje obvladujemo. Zdaj je tega enostavno preveč; če hodite po Celju, vidite, da se tako rekoč na vsakem koraku prodaja tobačne izdelke.

9. Poleg prodaje tobačnih izdelkov mladoletnim osebam zakon prepoveduje tudi oglaševanje cigaret, čeprav se še to vedno dogaja. Kje se to oglaševanje najbolj pojavlja in kako ga odkrijete?

Peter Krempuš: Poleg prodaje mladoletnim je oglaševanje tobaka in tobačnih prav tako področje, kateremu smo mi v zadnjih letih posvetili precej pozornosti. V večini primerov ne gre več za direktno oglaševanje, kot je bilo nekoč, ko so si privoščili kakšne logotipe ali kaj podobnega. Vse bolj se pojavlja prikrito oglaševanje, ki na prvi pogled sploh ne izgleda kot oglaševanje. Nam je uspelo dobro zaježiti tovrstno oglaševanje, saj so se problemi v zadnjem času bistveno zmanjšali, trgovci so namreč na podlagi naših pregledov in striktnega izrekanja glob prišli do spoznanja, da enostavno nima smisla, da se s tem ukvarjajo. Naj navedem primer takšnega prikritega oglaševanja, ki se še včasih pojavi: ko greste na bencinsko črpalko in vidite pri blagajniškem pultu recimo prozorno plastično škatlico, v kateri so razstavljene tri škatlice cigaret, vse je videti kot ena majhna izložba. Marsikdo ob tem ne pomisli na prekršek, saj je dovoljeno, da prodajajo tobačne izdelke, ampak s pravnega vidika gre za prikrito oglaševanje. Tiste tri škatlice cigaret so namreč potrošnikom veliko bolj izpostavljene kot pa ostale cigarete. Če želijo tako nek izdelek približati kupcem, je to seveda prikrito oglaševanje. Drugi primer pa je izigravanje zakonodaje na tem področju. Zakon sicer dopušča oglaševanje tobaka in tobačnih izdelkov v prodajalnah, ki prodajajo tobačne izdelke. Nekateri si to interpretirajo malo preveč široko; prodaja tobačnih izdelkov poleg hrane in pijače še ne pomeni prodajalne tobačnih izdelkov. Po zakonu je mišljena izrecno samo kot prodajalna s tobačnimi izdelki. Lahko sicer prodajajo tudi druge izdelke, ampak večinski delež prodaje morajo predstavljati tobak in tobačni izdelki, kot so cigarete, tobak za pipe, tobak za žvečenje in ostalo. Tu prihaja do izigravanj. Marsikje smo posredovali, zato se zavedajo, da enostavno nima smisla nasprotovati zakonom. Zanimivo je, da so oglase postavljali pretežno predstavniki tobačne industrije. To pomeni, da so recimo predstavniki iz Tobačne Ljubljana ali Filip Morisa ter drugih podjetij prinesli okrožnico, da se bodo nekje v trgovini izpostavile tri škatlice tobačnih izdelkov, nekje se bodo razobesili kakšni dodatki, ki bodo vzbudili

potrošnikovo pozornost. Tako poteka to skrito oglaševanje s strani predstavnikov tobačne industrije, ki se ga potrošnik sploh ne zaveda.

10. Ali je prodaja cigaret mladoletnim osebam v zadnjih letih narastla ali upadla?

Peter Krempuš: Iz številke (slika 5) je razvidno, da je prodaja narastla. V resnici ne bi mogli tako reči, ker je posledica teh višjih števil v zadnjih letih to, da je bilo hkrati opravljenih tudi več pregledov. Iz tabele je razvidno, da je bilo leta 2007 opravljenih 629 pregledov, lani pa že 1413, kar je več kot dvakrat toliko, zato je tudi primerov kršenja zakonodaje več. Po občutku bi rekel, da prodaja mladoletnim ni narastla, ni pa se tudi toliko zmanjšala, kolikor bi mi želeli.

11. V zadnjem času se pojavljajo tudi elektronske cigarete, ki so zelo priljubljene med mladimi. Kakšen je vaš pogled na njih? Kako je urejeno to področje?

Peter Krempuš: Elektronske cigarete trenutno v zakonodaji niso nikjer urejene, ker so tako nova stvar. Zakon, ki je v postopku spreminjanja (oz. se je že spremenil do sedaj), bo, kolikor mi je znano, obravnaval elektronske cigarete kot vse ostale cigarete, torej kot zdravju škodljiv izdelek, ki ga je treba omejevati pri prodaji in uporabi. Ker nisem kadilec, tega ne poznam iz osebnih izkušenj, mislim pa, da je mogoče za nekoga, ki je dolga leta kadil in bi se rad odvadil, elektronska cigareta neka vmesna faza, da se lažje potem odpove cigaretam in preide na nekoliko manj škodljivo stvar, preden popolnoma odneha. V elektronski cigareti je lahko prisoten tekoči nikotin, lahko pa tudi ne, prav tako se lahko uravnava količina nikotina, ki jo cigareta vsebuje. Če nekdo želi telo odvajati od nikotina, se lahko z elektronsko cigareto verjetno lažje prilagodi temu, kot pa če preprosto neha kaditi cigarete. Hkrati pa elektronska cigareta ne vsebuje določenih škodljivih snovi, ki so v normalnih cigaretah, kot so katran, ni drugih snovi, ki nastajajo z izgorevanjem ovojnega papirja ali tobaka. S tega vidika je mogoče elektronska cigareta manj škodljiv izdelek, ampak zakonodaja (oz. o. a. do sedaj jo je že) jo bo uvrstila na isti nivo kot navadne cigarete, zato bomo prodajo teh potem tudi obravnavali enako kot prodajo navadnih cigaret.

12. Že prej ste govorili, kako bi spremenili zakon, da bi bili tobačni izdelki manj dostopni. Bi še na kak drug način zmanjšali dostop mladim do cigaret?

Peter Krempuš: Pri tem vidim predvsem problem, da vsi že veliko časa vemo, da je uporaba tobaka in tobačnih izdelkov zdravju škodljiva. Toda treba je vedeti, da gre za trošarinske izdelke, ki so posebej obdavčeni z davkom, ki gre v državni proračun. To pomeni, da ima država določen interes, da se ti izdelki še naprej prodajajo, ker to letno prinese določen znesek finančnih sredstev v državni proračun. Če tega ne bi bilo, bi država verjetno bolj omejila prodajo in uporabo teh izdelkov. Ampak tu se išče nek kompromis na eni strani med tem, da se zaščiti prebivalstvo, in na drugi strani, da ne pride do izpada v proračunu. Po mojem mnenju bi bilo treba na nivoju države razmisliti, če je več vredno eno človeško življenje ali nekaj sto tisoč dodatnih evrov v proračunu. A na žalost nismo mi tisti, ki sprejemamo zakonodajo, vemo pa, kakšna je ta procedura. Nekdo predlaga zakon, ki gre potem skozi razna sista in parlamentarne odbore, potem pa se na koncu sprejme zakon, ki je povsem nekaj drugega od tistega, kar se je na začetku pričakovalo in s katerim bi mi bili zadovoljni; vendar mi kot nadzorni organ moramo zakone kontrolirati, ne glede na to, ali so nam všeč ali ne.

Boštjan Kavc: Po mojem mnenju bi bil zanimiv podatek o številu kadilcev v Sloveniji. Vzeli bi lahko nek vzorec, koliko ljudi dnevno pokadi zavojček cigaret, s tem pa bi lahko dobili denarni znesek, ki bi nam približno povedal, koliko denarja letno prinese prodaja cigaret v Sloveniji. Če bi to dejansko naredili, bi videli, da gre za ogromne številke. Kot je rekel gospod Peter Krempuš, so v ozadju trošarine, ki jih določa država, posledično pa ima tudi država nekaj od tega.

Glede zmanjšanja dostopa mladim do cigaret pa naj dodam, da sem bil pred letom in pol v Aziji, kjer sem videl, kako je mogoče odlično vplivati na kupca. Na škatlici cigaret ni bila izpostavljena blagovna znamka, ampak je bil na prednji strani človek z rakavim obolenjem na jeziku, zadaj pa z rakavim obolenjem na grlu. Ob strani pa je bila z malimi črkami napisana blagovna znamka cigaret. Tudi to je način, da se kupec zamisli nad tem, da je kajenje zdravju zelo škodljivo, in da dejansko vidi, kakšne so lahko posledice.

13. Katere so pa dejanske pristojnosti tržnega inšpektorata na tem področju? Kako poteka sodelovanje s policijo?

Peter Krempuš: Pristojnosti tržnega inšpektorata so opredeljene tudi v zakonodaji, kjer je zapisano, kako je nadzor razdeljen med več inšpekcijskih organov, kar pomeni, da ta zakon o prodaji tobaka in tobačnih izdelkov nadzira zdravstveni inšpektorat, inšpektorat Republike Slovenije za delo, tržni inšpektorat in carinska uprava. Policija je pri tem kot asistenca, ker včasih potrebujemo pomoč pri kakšni identifikaciji oseb, za kar mi nismo v tolikšni meri pristojni kot policija. Tržni inšpektorat je v glavnem pristojen glede kršitev prodaje mladoletnikom in sankcionira oglaševanje tobačnih izdelkov. To je naše področje v okviru ZOUTI-ja.

Želim poudariti, da sodelovanje s policijo poteka odlično. Glede nadzora prodaje tobaka in tobačnih izdelkov, pa nenazadnje tudi alkoholnih pijač, saj so tudi te omejene mladoletnikom, poteka sodelovanje zelo dobro. Večkrat letno imamo skupne akcije, predvsem v času, ko je mladina mogoče nekoliko bolj podvržena uživanju alkohola oz. kajenju; pred počitnicami, na začetku šolskega leta ali pa proti novemu letu, ko je razposajenost med mladimi večja. Običajno imamo tri ali štiri takšne akcije letno. Hkrati naš nadzor v sklopu prodaje cigaret mladoletnim poteka večinoma permanentno. Če kakšen inšpektor opravlja drug pregled oz. nadzor, ob zaznavi, da je prišlo do prodaje tobaka ali tobačnega izdelka mladoletni osebi, takoj ukrepa. Takšno sodelovanje nenehno poteka, občasno pa opravimo nadzor s tržnim inšpektorjem in kakšnim predstavnikom policije, ki običajno ni uniformiran. Tako trgovci ne opazijo »inšpekcijsko nevarnost«, saj izgledata kot dva običajna človeka, ki sta prišla v trgovino nekaj kupit.

Boštjan Kavc: Sodelovanje s tržnim inšpektoratom poteka odlično, kot je že rekel gospod Krempuš. Usklajujemo določene aktivnosti, se pripravljamo na dogodke in te zadeve vzamemo pod drobnogled. Policija nam daje vso podporo, ker nismo permanentno določeni za izvajanje zakona ZOUTI-ja. Mi imamo dejansko pooblastilo samo, da opravljamo nadzor nad določili ZOUTI-ja, nismo pa prekrškovni organ. Prekrškovni organ oz. organi za sankcioniranje so tržni inšpektorat, zdravstvena inšpekcija, delovna inšpekcija in pa carina. Če mi, ko smo zunaj v civilu ali pa uniformi, zaznamo prekršek, potem napišemo predlog. V primeru kajenja v zaprtem prostoru se izreče polnoletnemu kršitelju globa, če gre pa za prodajo mladoletniku, pa inšpektorat napiše obtožni nalog in izvede prekrškovni postopek, ki

pa vzame malo več časa. Seveda smo v kakšni drugi situaciji tudi mi, policija, prekrškovni organ in tedaj tudi mi te zadeve peljemo do konca, kot to počne inšpektorat.

14. Kdo pa je pogosteje prepoznan kot kršitelj, prodajalec ali kupec cigaret? Koliko je letno sploh primerov kaznovanja kupcev cigaret?

Peter Krempuš: Kupec po zakonu ni predviden kot kršitelj. Kršitelj je tisti, ki tobačne izdelke oz. tobak proda mladoletnikom, potrošnika pa sploh ni predvideno kaznovati, saj ni podlage, da bi bil obravnavan kot kršitelj. Verjetno so mladoletniki, ki kupujejo cigarete kaznovani doma s strani staršev ali pa celo pride do kakšnih vzgojnih ukrepov, a sankcioniranje mladoletnih kupcev tobaka ali tobačnih izdelkov po zakonu ni predvideno, saj je v zakonodaji tudi zapisano, da je prepovedana prodaja, ne pa kupovanje. V primeru prodaje je posledično kaznovan samo prodajalec.

Boštjan Kavc: Če pa pride do tega, da ta mladoletni kupec, ki po zakonu za nakup cigaret ne more biti kaznovan, kadi v zaprtem prostoru, kjer je kajenje prepovedano, pa je lahko kaznovan, saj gre za prekršek zoper fizično osebo.

15. Torej kupca oz. mladoletno osebo vi ne morete kaznovati? Bi želeli spremeniti zakon, da bi tudi mladoletne kupce lahko kaznovali? Mislite, da bi s tem lahko zmanjšali prodajo cigaret mladoletnim osebam?

Peter Krempuš: Ne, kaznovanje mladoletnih kupcev cigaret ni mogoče, saj so mladoletne osebe pod posebnim varstvom v okviru zakonodaje in jih ni mogoče obravnavati enako kot pa polnoletne osebe. Zakon o prekrških za mladoletne osebe predvideva določene druge ukrepe, ki se obravnavajo konkretno na sodišču; lahko se izreče ukor ali pa recimo vzgojni ukrep. Iz lastnih izkušenj pa vem, da se sodniki ne radi odločajo za takšne ukrepe, ker sankcije prepuščajo družini in okolju. Cilj zakonodaje namreč ni, da inkriminira mladoletnike, še preden so stari 18 let. Mislim, da se s kaznovanjem kupcev ne bi spremenil obseg prodaje mladoletnikom. Bistveno je, da se ukrepi zaostrijo pri prodajalcih; če ti ne prodajo, potem tudi mladoletnik ne bo prišel do teh prepovedanih izdelkov.

Boštjan Kavc: Bistvo zakona je, da se omeji prodaja mladoletnikom. Tako pri ZOUTI-ju (Zakon o omejevanju uporabe tobačnih izdelkov) kot tudi pri Zakonu o omejevanju porabe alkohola (ZOPA) gre za to, da se kaznuje prodajalce teh izdelkov, ki jih je prepovedano prodajati

mladoletnikom. Tako se uspešno omejuje prodaja in tako mladoletniki nimajo dostopa do cigaret in alkoholnih pijač, kar je tisto, kar skušamo doseči. To nam tudi uspeva.

16. Katera nadzorna institucija največkrat ukrepa na terenu v primeru kršitve zakona?

Peter Krempuš: Tega na žalost ne vem, saj nimam podatkov o drugih institucijah. Poleg nas lahko ukrepa tudi zdravstveni inšpektorat, če odkrije kršitve s svojega področja. To je v primeru kajenja v prostoru, kjer je to prepovedano. Takrat zdravstveni inšpektorat kaznuje udeležene ne glede na to, če so polnoletni ali ne. Podatkov o tem nimam in vam za druge organe ne morem dati te informacije.

Boštjan Kavc: Povem vam lahko, da smo lani na zdravstveni inšpektorat podali 13 predlogov za uvedbo postopka, kar smo ugotovili sami. Smo pa v lanskem letu velikokrat opravljali nadzore skupaj z zdravstveno inšpekcijo in drugimi inšpekcijami. Na kraju smo izvedli določene postopke. Po mojem mnenju ne moremo nobene institucije izpostaviti v tem smislu, da je najučinkovitejša, saj vsak izmed nas doprinese k temu, da se zmanjša prodaja alkoholnih pijač ter tobaka in tobačnih izdelkov mladoletnim, kar je bistveno. Skupaj smo najmočnejši in prav je, da med seboj sodelujemo.

17. Torej se vam zdi, da razdrobljenost nadzora na različne inštitucije ne otežuje samega nadzora, pač pa ga dela učinkovitejšega?

Peter Krempuš: Ne strinjam se, da razdrobljenost otežuje nadzor, saj mora biti razdeljen med različne organe, saj se pristojnosti teh institucij med seboj razlikujejo. Zdravstveni inšpektorat, ki recimo skrbi za zdravje zaposlenih v nekem gostinskem lokalu, mora poskrbeti, da bodo tam normalni delovni pogoji, kar pomeni, da se tam tudi ne sme kaditi. S tega vidika so pristojni oni, kar pa se tiče trgovine in opravljanja trgovinske dejavnosti pa smo pristojni mi – tržni inšpektorat. Mi smo tisti, ki nadziramo trgovinsko dejavnost in zadeve na trgu. Finančna uprava obravnava finančno pravo, carinska služba pa je pristojna za nadzor uvoza tobačnih izdelkov in dela na črno. Ne moremo pa vseh teh vidikov in pristojnosti združiti v en inšpekcijski organ.

Boštjan Kavc: Prav je, da je zadeva razdeljena na več področij, ker je nemogoče, da bi ena služba izvajale ves nadzor. Zelo težko bi bilo, če bi morala ena institucija kontrolirati uvoz na meji, pa prodajo in še kajenje v zaprtih prostorih. Veliko bolj je učinkovito, da je ta kontrola

razdeljena na posamezne segmente in tudi pristojnost točno določena. Če pa katerakoli od teh služb naleti na prekršek, za katerega ni pristojna, na primer, da zdravstveni inšpektorat zazna prodajo tobačnih izdelkov mladoletnim, potem napiše predlog družbenemu preiskovalnemu organu, ki v takšnem primeru pošlje predlog za uvedbo postopka na tržni inšpektorat. Nato pa tržni inšpektorat oz. institucija, ki je pristojna za prekršek, ta postopek izpelje. Podobno je, če tržni inšpektorat odkrije kajenje v lokalu. Tedaj napiše pristojnemu organu, v tem primeru zdravstvenemu inšpektoratu, predlog za uvedbo postopka. Tako se dopolnjujemo, da se zadeva izpelje, tudi če zaznamo prekršek, ki ni z našega področja.

Peter Krempuš: Kot inšpekcijska služba smo v primeru, če ugotovimo določene nepravilnosti, ki so v pristojnosti drugega nadzornega organa, že po zakonu dolžni posredovati informacijo naprej. To zadevo potem obravnava organ, ki je pristojen. V primeru, da smo priča kateremkoli prekršku se ne obrnemo stran in se ne pretvarjamo, da nismo videli, ampak to zabeležimo v zapisnik in kot sem rekel, pošljemo naprej.

18. Raziskave kažejo, da se v zadnjem obdobju število kadilcev, tako mladoletnih kot polnoletnih, povečuje. Se poslužujete še kakšnih drugih ukrepov, da bi to zmanjšali?

Peter Krempuš: Mi se drugih ukrepov pravzaprav ne moremo posluževati, saj nimamo te možnosti. Obstajajo civilne družbe, ki se borijo proti kajenju, bodisi med mladoletniki ali pa kajenju v družbi nasploh. Takšna društva delijo letake, imajo stojnice in nas tako informirajo o problemu. To je tisto, kar lahko civilna družba dodatno prispeva, kar predvideva zakonodaja. V Sloveniji imamo takšno društvo, ki se imenuje *Brez izgovora* oz. po angleško *No excuse*, ki se bori proti temu, da bi se mladoletnikom prodajale alkoholne pijače oz. tobak in tobačni izdelki.

Boštjan Kavc: Menim, da je treba že v osnovnih šolah osnovnošolcem pokazati posledice kajenja, da dejansko sami vidijo, k čemu pripelje kajenje. Seveda pa imajo tu starši še pomembnejšo vlogo kot šola, saj lahko te zadeve prvi zaznajo. Družina je na prvem mestu in logično je, da želijo starši svoje otroke obvarovati pred škodljivimi posledicami kajenja, a če se ne zmenijo za to, potem tudi mi ne moremo preprečiti otroku kajenja, če si to želi, saj bo našel pot do cigaret. Izredno pomembno je, da že povsem na začetku preprečimo željo mladostniku po kajenju, kar skušamo narediti z ozaveščanjem. Za to je v srednjih šolah že

(pre)pozno, saj bo enkrat ta navdušen in nadobuden dijak, ki ga vse zanima, hitro segel tudi po cigaretah. Če pa že iz osnovnošolskih let ve, kakšne posledice prinaša takšno početje, potem je zadeva drugačna in verjetno ne bo posegal po cigaretah, alkoholu in nenazadnje tudi po bolj nevarnih drogah.

5 REZULTATI IN INTERPRETACIJA

5.1 Delo na terenu

Želele smo ugotoviti, ali je v Celju mladoletnikom težko dostopati do cigaret, zato smo v sklopu raziskovanja opravile terensko delo. Šle smo v štiri trgovine in sedem trafik v centru Celja z namenom, da kupimo cigarete, kljub temu da nismo in niti ne izgledamo polnoletne. Glede na to, da zakonodaja prepoveduje prodajo tobaka in tobačnih izdelkov osebam pod 18 let, naj bi naša raziskava pokazala, da kot mladoletnice ne moremo kupiti cigaret.

Slika 6: Zemljevid obiskanih trgovin in trafik

Izmed sedmih trafik, ki smo jih obiskale, so nam v štirih brez vprašanj prodali cigarete. Prodajalka v peti trafiki je prosila za osebni dokument, a nam je kljub temu, da smo povedale, da smo mladoletne, prodala cigarete. V dveh različnih trafikah sta prodajalki zahtevali osebno izkaznico in nam na koncu cigaret nista prodali, ker nismo mogle dokazati polnoletnosti.

Kot smo pričakovale, je v trgovinah, ki so veliko večje in bolj obiskane, prisoten strah pred kaznijo ob kršitvi; zato so v vseh štirih prodajalnah, ki smo jih obiskale, zahtevali osebni dokument in nas nato zavrnil.

Glede na to, da smo lahko v več kot polovici trafik kupile cigarete, nas je zanimalo, kako daleč so prodajalci pripravljeni iti, da zaslužijo na račun mladih. Čeprav je zelo malo verjetno, da so prodajalke v trafikah, ki so nam dale cigarete, mislile, da smo polnoletne, smo želele preveriti, kaj bi se zgodilo, če bi v istih trgovinah in trafikah cigarete kupoval nekdo, ki nedvomno ni star 18 let ali več. Pri tem delu raziskovalnega dela nam je pomagala desetletna Živa. V spremstvu naše mentorice, ki je od zunaj opazovala dogajanje pri prodaji, je obiskala trafike in trgovine, ki smo jih tudi same, rekoč, da potrebuje cigarete za mamo, očeta oz. babico, a je dobila precej drugačne rezultate. Nobena izmed trafik in trgovin, ki jih je 10-letnica obiskala, ji ni prodala cigaret. Prodajalci so jo zavrnili zaradi strahu pred globo. Iz tega lahko sklepamo, da se prodajalci v trafikah in trgovinah bojijo kazni, če gre za prodajo cigaret osebi, ki je veliko mlajša, kot to dopušča zakonodaja; čeprav ne bi smelo biti pomembno, ali je oseba stara 10 ali 16. Če oseba ni polnoletna, ji nakup cigaret ne bi smel biti omogočen.

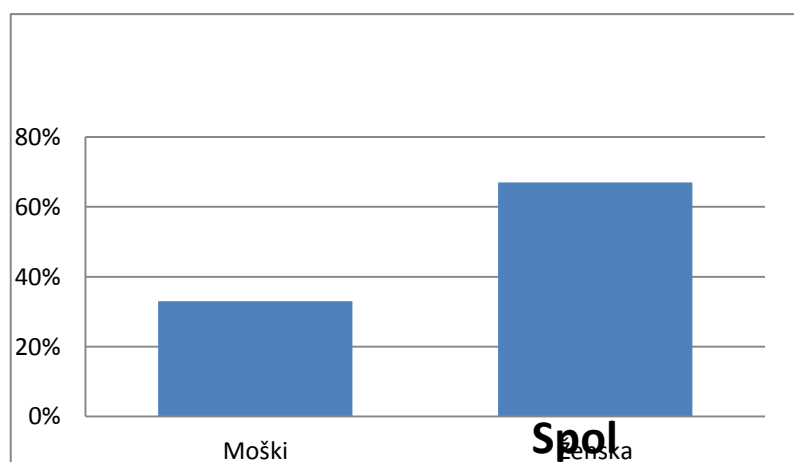
5.2 Anketa

KAJENJE IN MLADOLETNIKI

1.

Spol	Frekvenca	Odstotek
Moški	354	33 %
Ženska	727	67 %

Tabela 1: Spolna struktura anketirancev

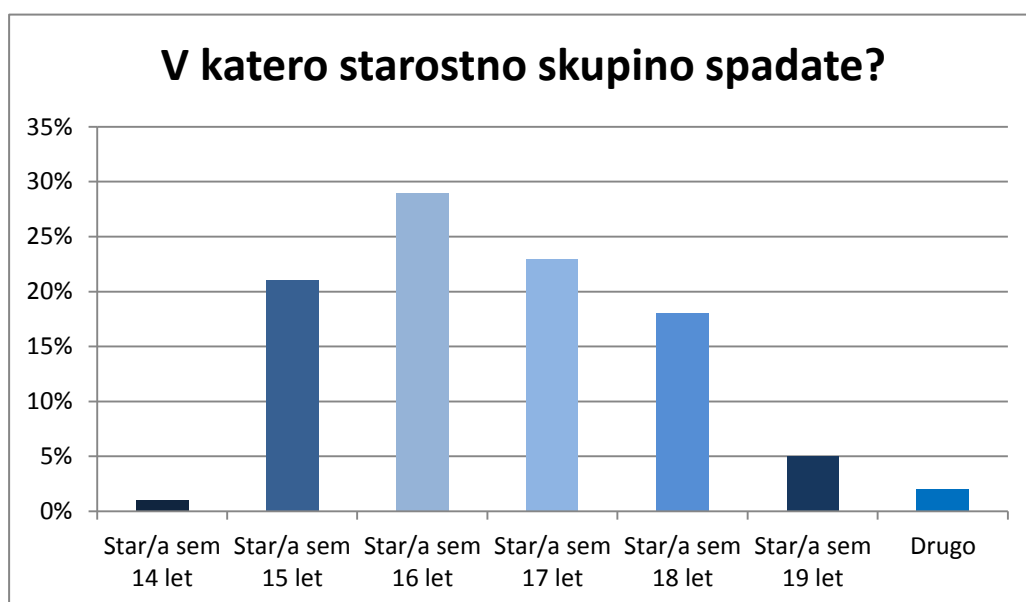
Graf 1: Razdelitev anketirancev po spolu (v %)

Anketo je rešilo 1081 dijakov. Na tem grafu vidimo, da razmerje moških in žensk, sodelujočih v anketi, ni enako, saj je sodelovalo 67 % predstavnic ženskega spola in 33 % predstavnikov moškega spola.

2.

Starostna skupina	Frekvenca	Odstotek
Stara/-a sem 14 let	11	1 %
Stara/-a sem 15 let	230	21 %
Stara/-a sem 16 let	314	29 %
Stara/-a sem 17 let	250	23 %
Stara/-a sem 18 let	197	18 %
Stara/-a sem 19 let	52	5 %
Stara/-a sem 20 let	27	2 %

Tabela 2: Starostne skupine anketirancev

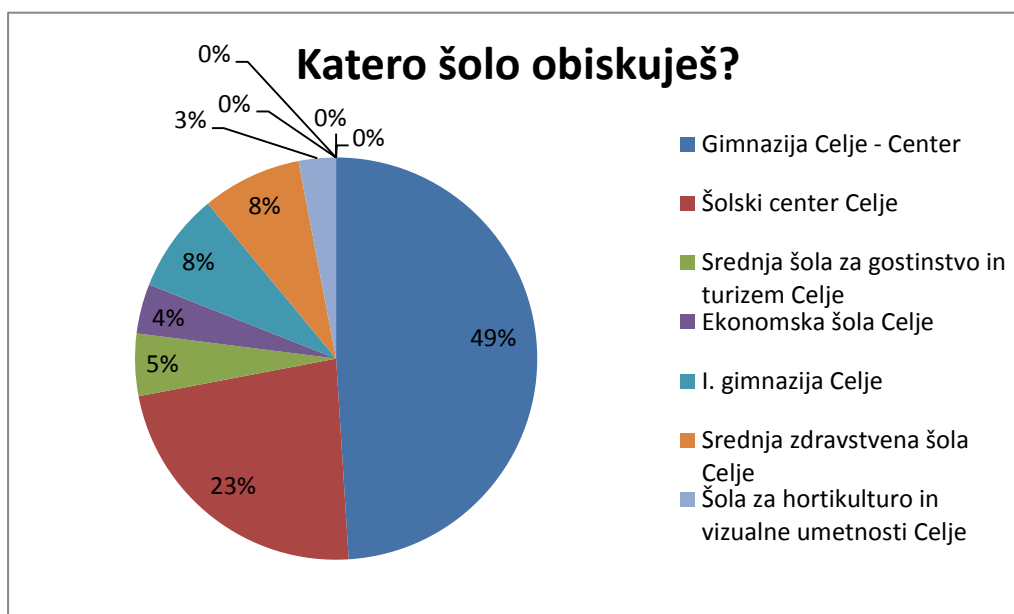
Graf 2: Starostne skupine anketirancev (v %)

Iz grafov lahko razberemo, da je na našo anketo odgovorilo največ 16-letnikov, malo manj 15 in 17-letnikov. Kot možnost odgovora smo dale tudi »drugo«, kar pomeni, da so odgovarjali starejši od navedenih starosti.

3.

Šola	Frekvenca	Odstotek
Gimnazija-Celje Center	529	49 %
Šolski center Celje	253	23 %
Srednja šola za gostinstvo in turizem	52	5 %
Ekonomska šola Celje	47	4 %
I. gimnazija Celje	85	8 %
Srednja zdravstvena šola Celje	86	8 %
Šola za hortikulturo in vizualne umetnosti Celje	29	3 %

Tabela 3: Razdelitev anketirancev glede na šolo, ki jo obiskujejo

Graf 3: Razdelitev anketirancev glede na šolo, ki jo obiskujejo (v %)

Graf prikazuje, da največ anketirancev obiskuje Gimnazijo Celje-Center, in sicer skoraj polovica, 23 % dijakov obiskuje Šolski center Celje, sledijo jima 1. gimnazija Celje in Srednja zdravstvena šola Celje, najmanj anketirancev (3 %) pa obiskuje Srednjo šolo za hortikulturo in vizualne umetnosti.

4.

	Frekvenca	Odstotek
Da	370	37 %
Ne	621	63 %

Tabela 4: Anketirani glede na izkušnjo s kajenjem

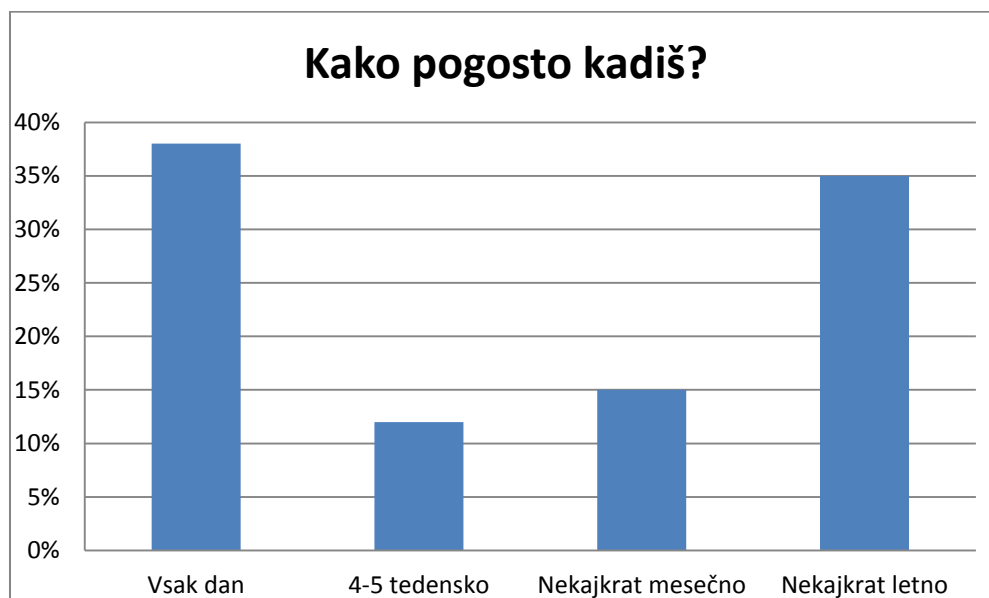
Graf 4: Anketirani glede na izkušnjo s kajenjem (v %)

Na tem grafu lahko vidimo, da 63 % vprašanih še ni kadilo, kar nas navdaja z optimizmom, da med mladimi ni več toliko kadilcev.

5.

	Frekvenca	Odstotek
Vsak dan	141	38 %
4-5 tedensko	44	12 %
Nekajkrat mesečno	55	15 %
Nekajkrat letno	130	35 %

Tabela 5: Pogostost kajenja med anketiranimi

Graf 5: Pogostost kajenja med anketiranimi (v %)

Na to vprašanje je odgovorilo 370 sodelujočih v anketi, lahko pa vidimo, da jih od tega kar 38 % kadi vsak dan, 12 % jih kadi 4–5-krat tedensko, 15 % jih kadi nekajkrat mesečno, medtem ko jih 35 % kadi nekajkrat letno. Vidimo lahko, da je večina vprašanih odgovorila, da kadijo

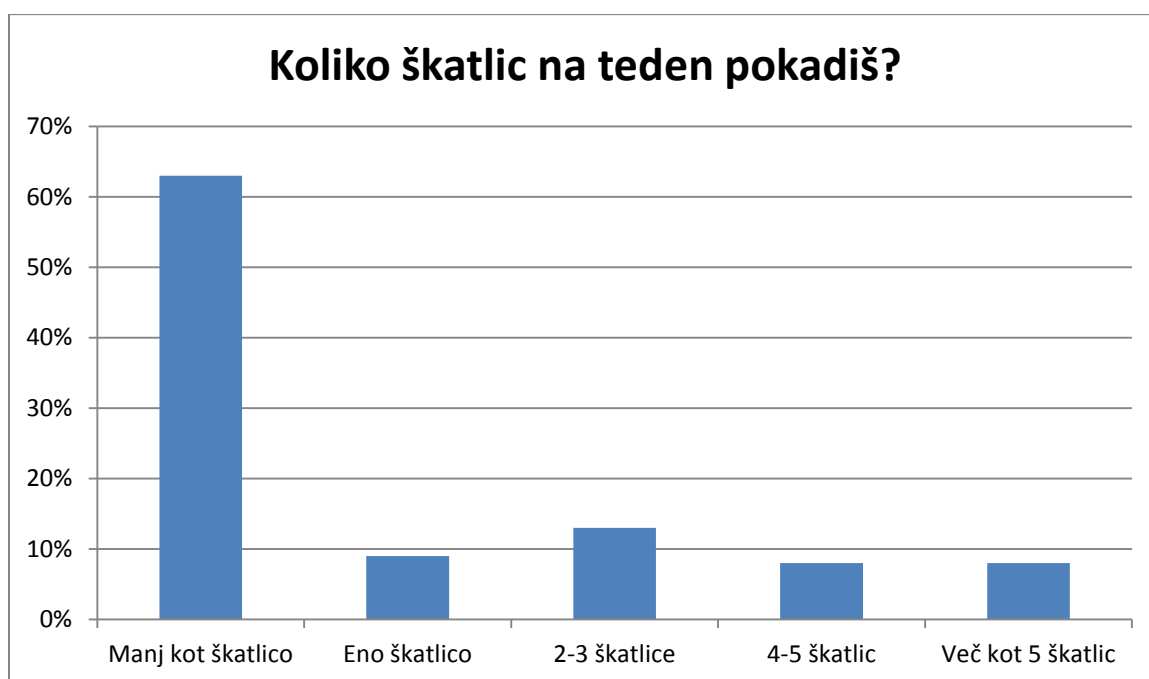

vsak dan ali pa nekajkrat letno, kar pomeni, da prevladujejo tisti, ki brez kajenja ne morejo niti en dan, a hkrati je veliko takšnih, ki kadijo samo občasno, najverjetneje ob kakšnih posebnih priložnostih.

6.

	Frekvenca	Odstotek
Manj kot škatlico	232	63 %
Eno škatlico	34	9 %
2–3 škatlic	47	13 %
4–5 škatlic	28	8 %
Več kot 5 škatlic	29	8 %

Tabela 6: Število pokajenih škatlic na teden med anketiranimi

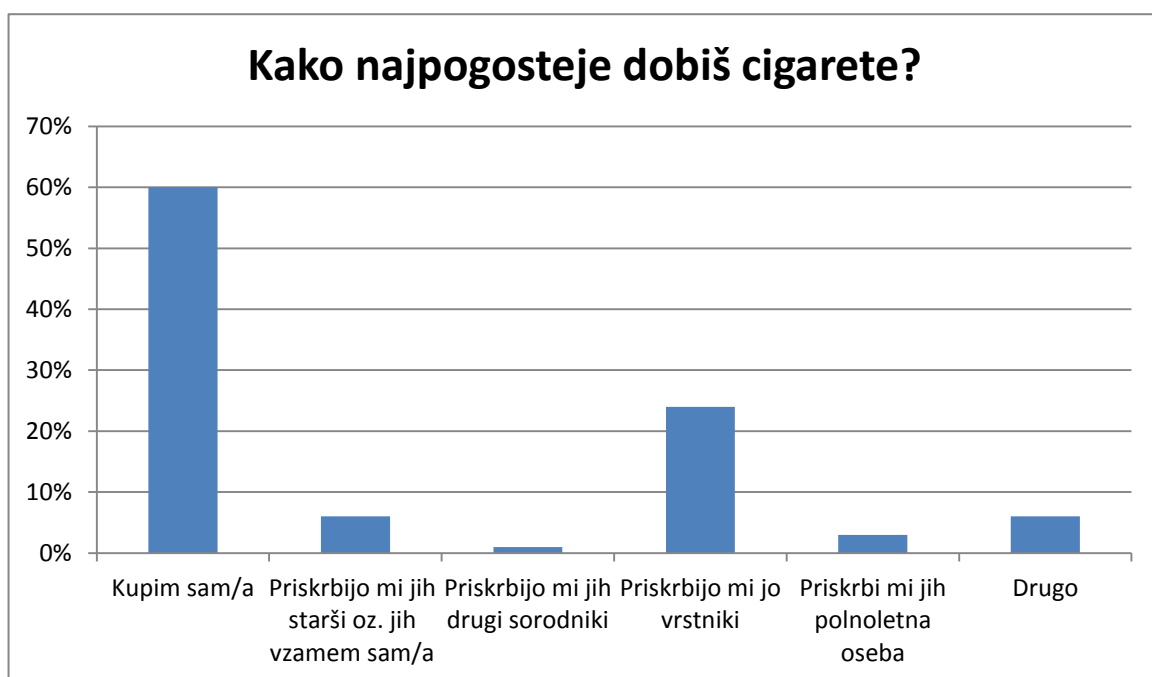
Graf 6: Število pokajenih škatlic na teden med anketiranimi (v %)

V tem grafu je prikazano, koliko škatlic na teden pokadijo anketiranci. Vidimo lahko, da jih večina (63 %) pokadi manj kot škatlico, 9 % jih pokadi eno škatlico, 13 % jih pokadi 2–3 škatlice, 8 % pa jih pokadi 4–5 škatlic oz. celo več kot 5 škatlic. Razberemo lahko torej, da jih večina pokadi škatlico na teden, kar pomeni, da še niso t. i. »strastni kadilci«; verjetno bi lahko z malo volje in truda kajenje tudi opustili. Zaskrbljujoč pa je podatek, da 57 anketirancev pokadi več kot 4 škatlice tedensko.

7.

	Odstotek
Kupim sam/-a	60 %
Priskrbijo mi jih starši oz. jih vzamem sam/-a	6 %
Priskrbijo mi jih drugi sorodniki	1 %
Priskrbijo mi jo vrstniki	24 %
Priskrbi mi jih polnoletna oseba	3 %
Drugo	6 %

Tabela 7: Način pridobivanja cigaret med anketiranimi (v %)

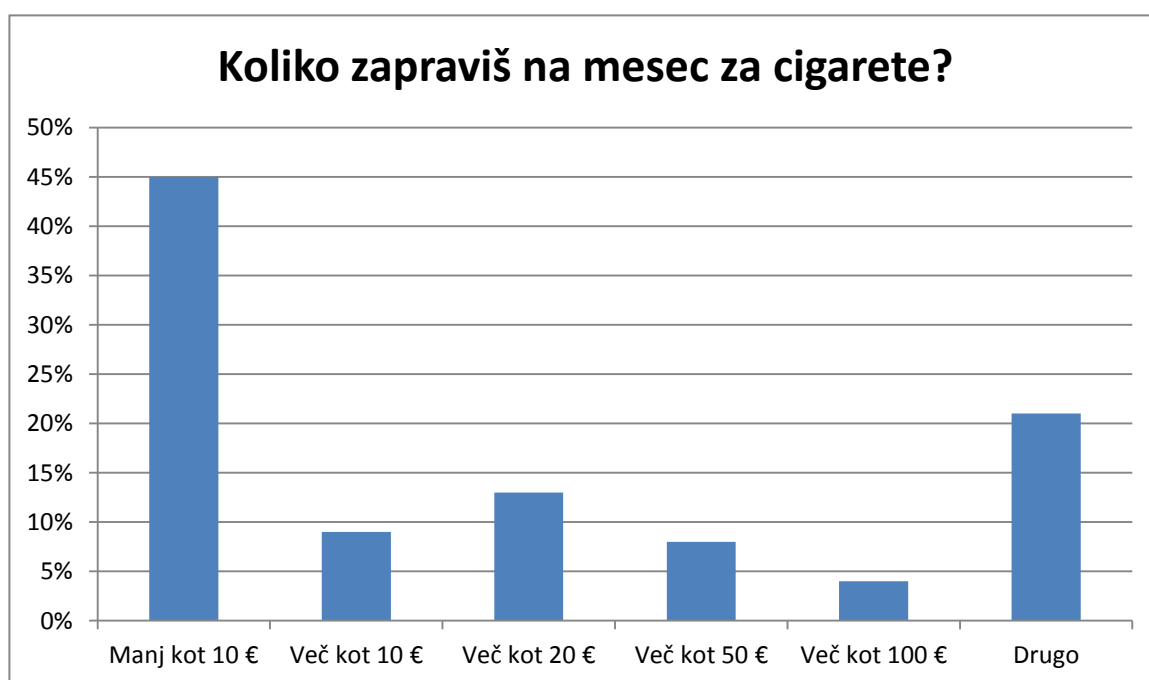
Graf 7: Način pridobivanja cigaret med anketiranimi (v %)

Vidimo lahko, da si 60 % anketirancev sami kupujejo cigarete, 6 % jih priskrbijo starši ali pa si jih sami vzamejo, 24 % cigarete kupujejo vrstniki, 3 % pa jih priskrbi polnoletna oseba. Zaskrbljujoče je, da večina sama kupuje cigarete, večina anketirancev je namreč srednješolcev (pretežno so anketo izpolnjevali prvošolci), ki so mladoletni. Pod »drugo« so napisali, da jih predvsem dobijo od prijateljev ali pa si jih ob priložnostih sposodijo od polnoletnih oseb.

8.

	Odstotek
Manj kot 10 €	45 %
Več kot 10 €	9 %
Več kot 20 €	13 %
Več kot 50 €	8 %
Več kot 100 €	4 %
Drugo	21 %

Tabela 8: Mesečno zapravljen vsota denarja za cigarete med anketiranimi

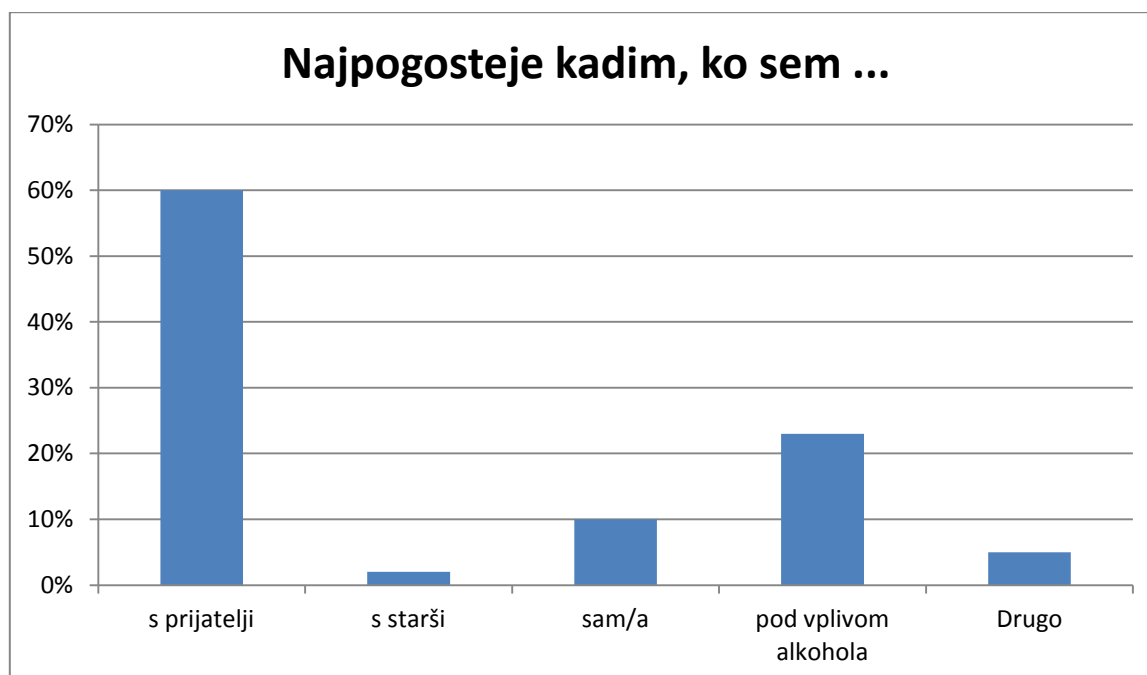
Graf 8: Mesečno zapravljen vsota denarja za cigarete med anketiranimi (v %)

Z grafa lahko razberemo, da jih 45 % zapravi na mesec manj kot 10 €, 9 % jih zapravi več kot 10 €, 13 % jih zapravi več kot 20 €, 8 % jih zapravi več kot 50 €, medtem ko več kot 100 € za cigarete mesečno zapravi 4 % vprašanih. Vidimo lahko, da večina anketirancev za cigarete zapravi okoli 10 € na mesec, kar ni logično, saj jih 38 % kadi vsak dan, kot smo videli v grafu številka 5. Pod »drugo« so anketiranci napisali, da cigarete dobijo in jih tako ne kupijo.

9.

	Frekvenca	Odstotek
S prijatelji	223	60 %
S starši	7	2 %
Sam/a	38	10 %
Pod vplivom alkohola	85	23 %
Drugo	17	5 %

Tabela 9: Najpogostejše okoliščine kajenja anketirancev

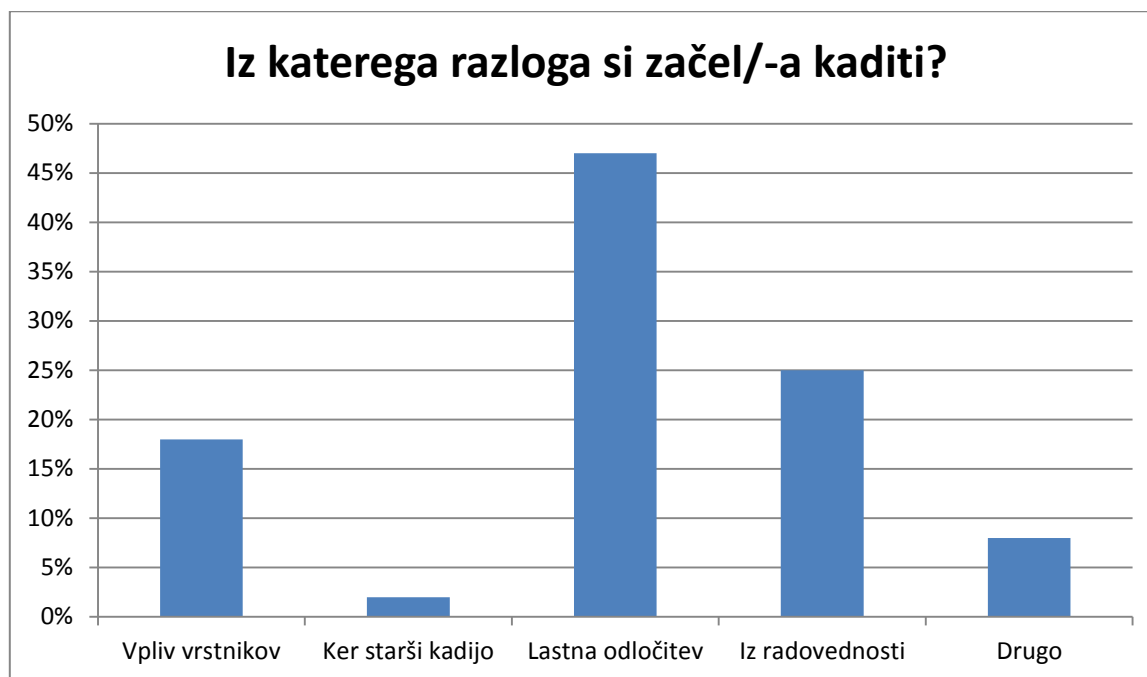
Graf 9: Najpogostejše okoliščine kajenja anketirancev (v %)

Graf prikazuje, kdaj vprašani najpogosteje kadijo. 60 % jih je odgovorilo, da najpogosteje kadijo, ko so s prijatelji, 2 % s starši, 10 % najpogosteje kadijo sami, 23 % pa jih kadi pod vplivom alkohola. Vidimo torej, da večina vprašanih kadi v družbi ali pa pod vplivom alkohola, kar pomeni, da je kajenje povezano tudi s sprejetostjo s strani drugih.

10.

	Frekvenca	Odstotek
Vpliv vrstnikov	67	18 %
Ker starši kadijo	6	2 %
Lastna odločitev	175	47 %
Iz radovednosti	93	25 %
Drugo	29	8 %

Tabela 10: Vzroki, zakaj so anketirani pričeli kaditi

Graf 10: Vzroki, zakaj so anketirani pričeli kaditi (v %)

Prikazan graf kaže, kateri so bili vzroki, da so se vprašani odločili za kajenje. 47 % je odgovorilo, da so se za kajenje odločili sami, 25 % jih je začelo kaditi, ker so bili radovedni, 18 % vprašanih je začelo kaditi zaradi vpliva vrstnikov, medtem ko le 2 % anketirancev je začelo kaditi zaradi tega, ker kadijo starši. Menimo, da pri večini kajenje ni bila lastna odločitev, ampak so nanje posredno vplivali vrstniki. Odgovori pod »drugo« so bili zelo raznoliki.

11.

	Frekvenca	Odstotek
Vedno	10	3 %
Zelo pogosto, skoraj ob vsakem primeru	25	7 %
Pogosto, pri več kot polovici nakupov	40	11 %
Redko, manj kot pri tretjini nakupov	130	35 %
Nikoli	91	25 %
Nisem še kupila/a cigaret	74	20 %

Tabela 11: Pogostost zahtevkov po osebnem dokumentu pri nakupu cigaret

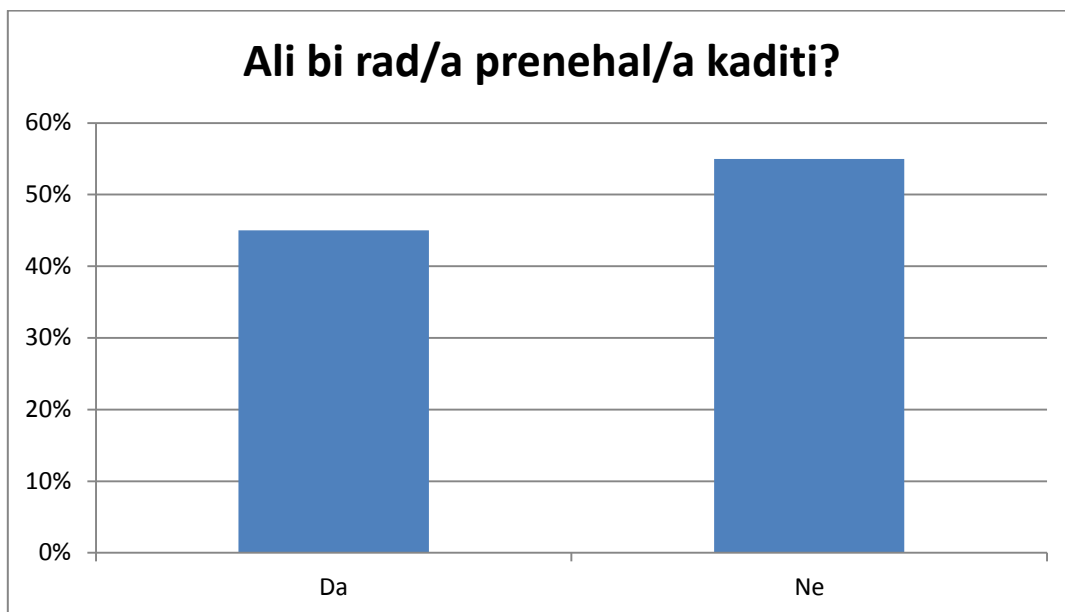
Graf 3: Pogostost zahtevkov po osebnem dokumentu pri nakupu cigaret (v %)

Ta graf prikazuje, kako pogosto prodajalci pri nakupu cigaret zahtevajo osebni dokument. Razberemo lahko, da jih je 35 % odgovorilo, da prodajalci redko zahtevajo osebni dokument, 25 % izmed njih je navedlo, da prodajalci od njih nikoli ne zahtevajo osebnega dokumenta, medtem ko je na odgovor *vedno* izbralo le 3 % vprašanih. 20 % vprašanih pa še nikoli niso sami kupili cigaret. Vidimo torej lahko, da večina prodajalcev še vedno ne zahteva osebnega dokumenta, kar pomeni, da lahko do cigaret pridejo vedno mlajši mladostniki, saj gre prodajalcem le za dobiček in se na zakone ne ozirajo ter tako še dodatno prispevajo k porastu kajenja med mladimi.

12.

	Frekvenca	Odstotek
Da	165	45 %
Ne	205	55 %

Tabela 4: Razdelitev anketirancev glede na izraženo željo po prenehanju kajenja

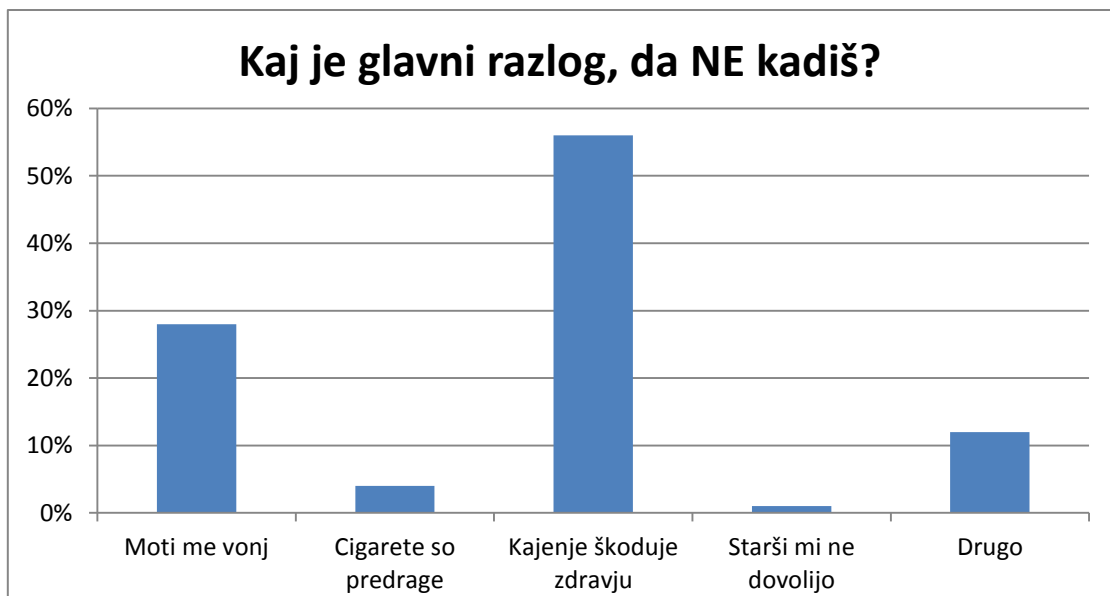
Graf 12: Razdelitev anketirancev glede na izraženo željo po prenehanju kajenja (v %)

Analiza vprašanja je pokazala, da 45 % kadičev želi prenehati s kajenjem, medtem ko večina (55 %) še vedno misli, da njihova razvada ni problematična, saj nimajo interesa prenehati kaditi.

13.

	Odstotek
Moti me vonj	28 %
Cigarete so predrage	4 %
Kajenje škoduje zdravju	56 %
Starši mi ne dovolijo	1 %
Drugo	12 %

Tabela 13: Razlogi anketirancev, zakaj ne kadijo

Graf 13: Razlogi anketirancev, zakaj ne kadijo (v %)

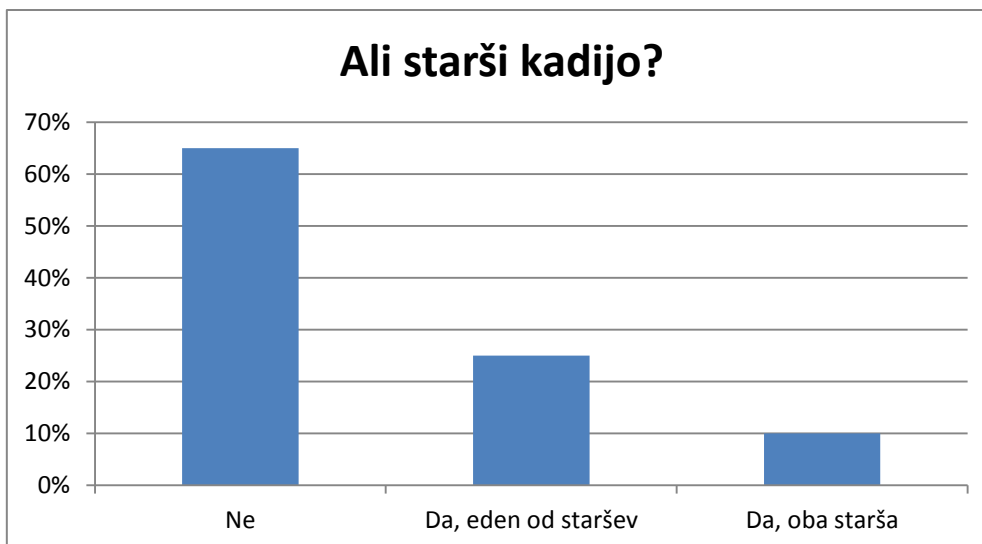
Ta graf prikazuje razloge, zakaj del vprašanih ne kadi. Od 621 jih je 56 % odgovorilo, da zaradi tega, ker menijo, da kajenje škoduje zdravju, 28 % vprašanih moti vonj, 4 % so cigarete predrage, medtem ko 1 % anketirancev starši ne pustijo kaditi. Pod »drugo« so najpogosteje navajali: »vse izmed naštetega« in »da nimajo želje po tem.« Po teh odgovorih sodeč, lahko sklepamo, da je mladina dobro ozaveščena o tem, kako škodljivo je kajenje, kar nekaj izmed njih, pa moti tudi vonj.

14.

	Frekvenca	Odstotek
Ne	643	65 %
Da, eden od staršev	249	25 %
Da, oba starša	99	10 %

Tabela 14: Kajenje staršev anketirancev

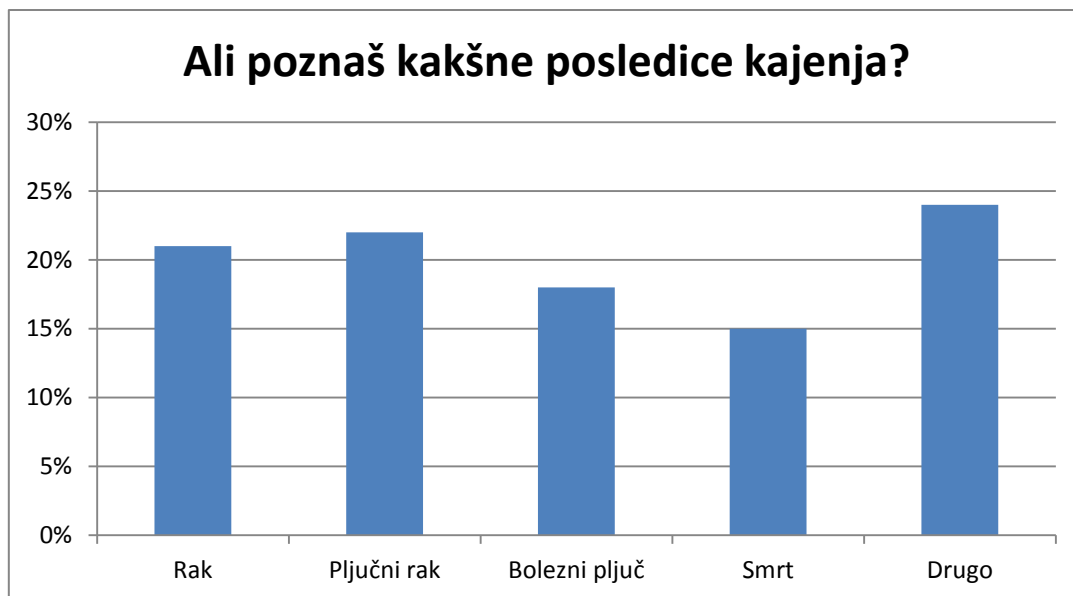
Graf 14: Kajenje staršev anketirancev (v %)

Anketirance smo vprašale, če njihovi starši kadijo. 65 % jih je odgovorilo, da njihovi starši ne kadijo, 25 % vprašanih je odgovorilo, da kadi eden izmed staršev, medtem ko jih je 10 % odgovorilo, da kadita oba starša. Po rezultatih sodeč, menimo, da starši (njihova vzgoja z vzgledom) torej niso glavni razlog za kajenje med mladimi.

15.

	Odstotek
Rak	21 %
Pljučni rak	22 %
Bolezni pljuč	18 %
Smrt	15 %
Drugo	24 %

Tabela 15: Poznavanje posledic kajenja med anketiranimi

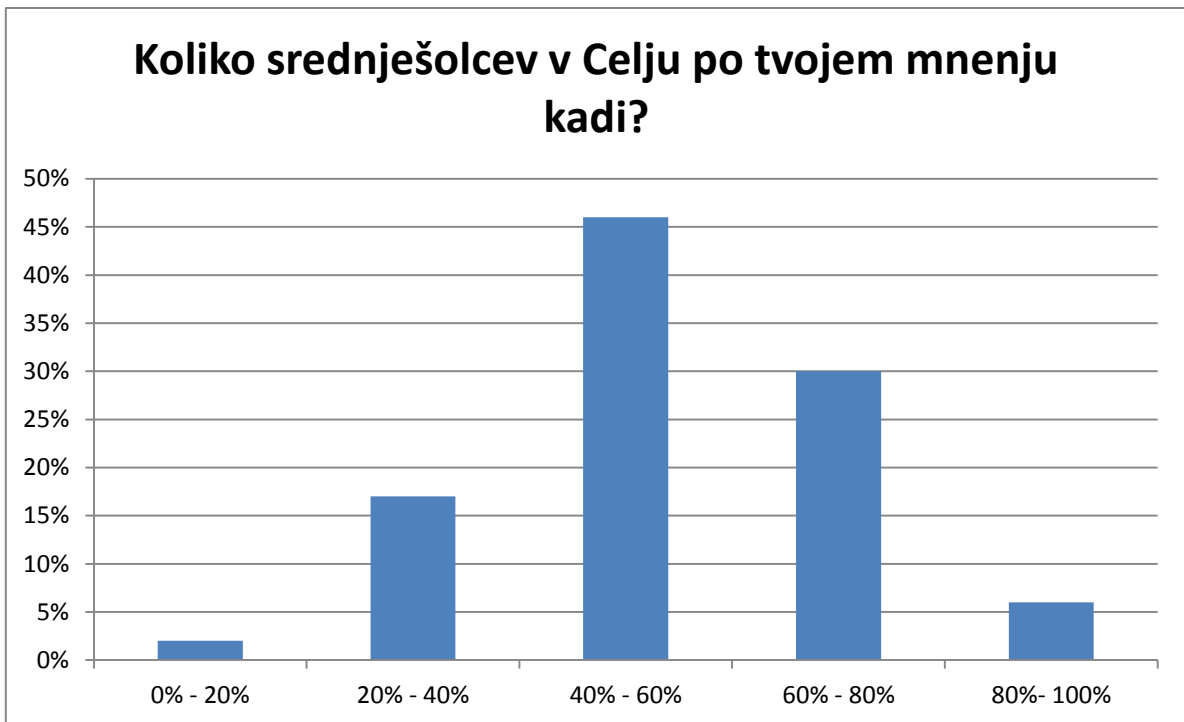
Graf 15: Poznavanje posledic kajenja med anketiranimi (v %)

Z grafa lahko razberemo, v kolikšni meri se anketirani zavedajo posledic kajenja. 22 % oziroma največ se jih zaveda nevarnosti pljučnega raka, 21 % jih kot nevarnost vidi rak (splošno), 18 % kot posledico kajenja opredeljuje predvsem pljučne bolezni, medtem ko se jih 15 % zaveda nevarnosti smrti. Pod kategorijo »drugo« so naštevati naslednje odgovore: nespečnost, obarvanost prstov, pomanjkanje kondicije ... Vidimo lahko, da so mladi zelo dobro ozaveščeni o tem, katere bolezni povzroča kajenje.

16.

	Frekvenca	Odstotek
0 %–20 %	15	2 %
20 %– 40 %	166	17 %
40 %–60 %	455	46 %
60 %– 80 %	299	30 %
80 %–100 %	56	6 %

Tabela 16: Odstotek kadilcev med celjskimi srednješolci po mnenju anketirancev

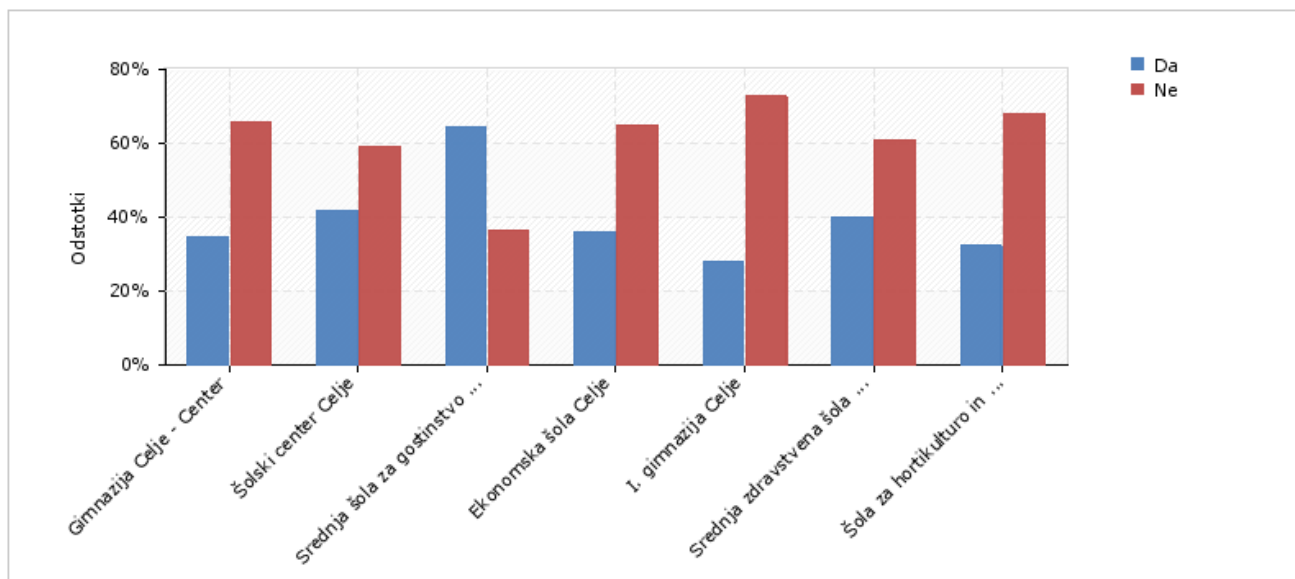

Graf 56: Odstotek kadilcev med celjskimi srednješolci po mnenju anketirancev (v %)

Graf kaže oceno anketiranih o razširjenosti kajenja med srednješolci. 46 % vprašanih meni, da jih kadi 40 %–60 %, 30 % jih meni, da jih redno kadi 60 %–80 %. Le 2 % vprašanih menita, da kadi 0 %–20 % celjskih srednješolcev, medtem ko jih 6 % meni, da redno kadi 80 %–100 % srednješolcev v Celju. Ocena anketiranih je nekoliko pretirana, saj po raziskavi Nacionalnega inštituta redno, vsak dan kadi devet odstotkov mladih.¹⁵

¹⁵ <http://www.mladina.si/173727/kajenje-med-mladimi-je-velik-problem-bi-bila-strojza-zakonodaja-ucinkovita/>

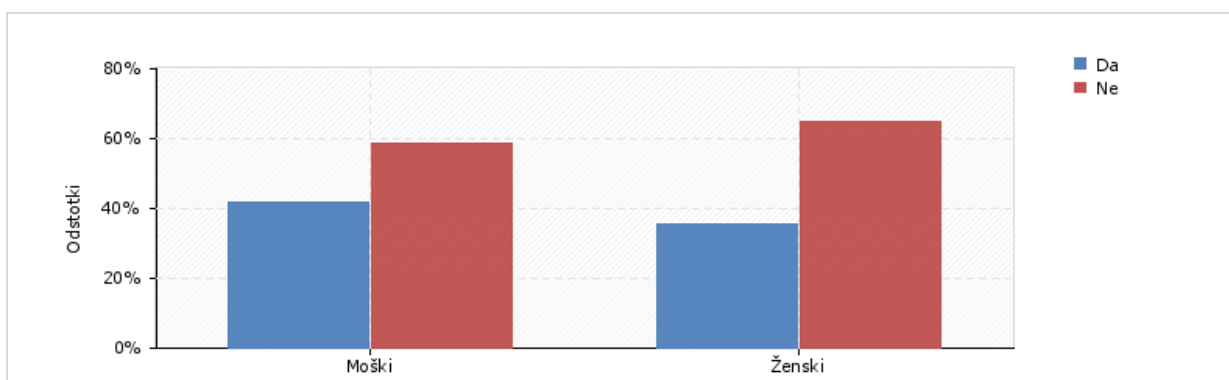
PRIMERJAVA: DIJAKI RAZLIČNIH ŠOL IN KAJENJE

Graf 17: Primerjava kadilcev in nekadilcev po šolah, ki jih anketirani obiskujejo

Vidimo lahko, da je med anketiranimi na srednji šoli za gostinstvo in turizem več kadilcev, medtem ko na drugih šolah med anketiranimi prevladujejo nekadilci.

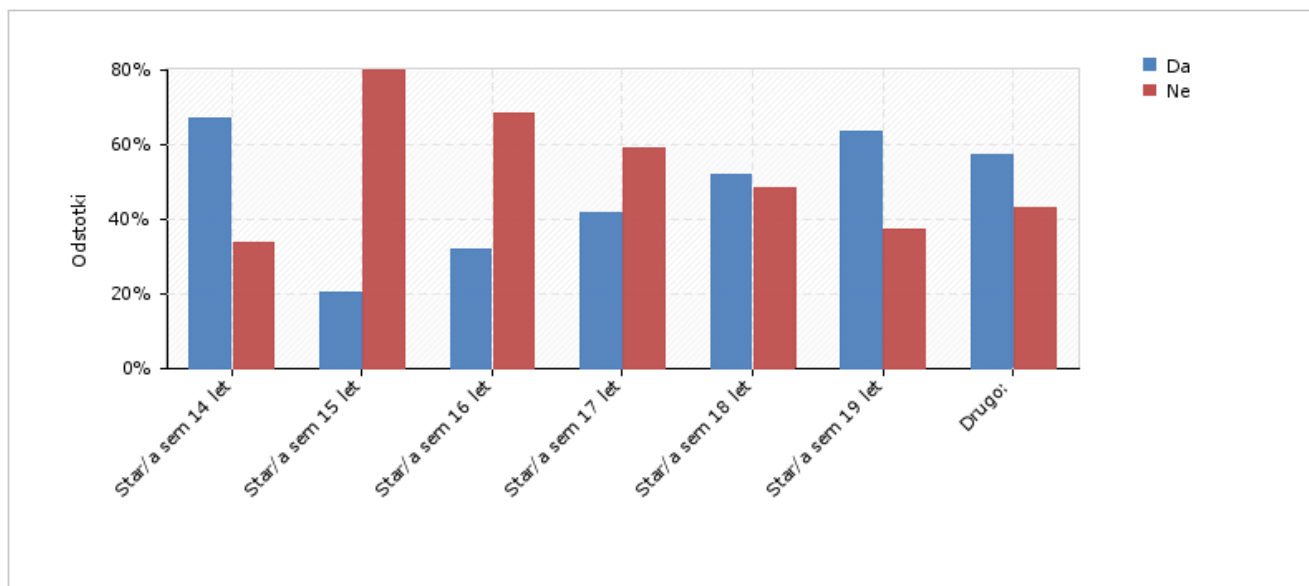
PRIMERJAVA: SPOL IN KAJENJE

Graf 18: Primerjava kadilcev in nekadilcev po spolu

Z grafa lahko razberemo, da je tako med moškimi kot ženskami je več nekadilcev kot kadilcev, sicer pa je v primerjavi z moškimi višji odstotek žensk – nekadilk.

PRIMERJAVA: STAROSTI IN KAJENJE

Graf 19: Primerjava kadilcev in nekadilcev po starostnih skupinah

V tem grafu lahko vidimo, da je največ oseb, ki so že kadile, starih 14 let. Več 15-letnikov ne kadi. Ne preseneča pa, da med 19-letniki več kadilcev.

6 RAZPRAVA

Kajenje je že zelo raziskana tema, a kljub temu točnih podatkov o mladoletnih kadilcev med celjskimi srednješolci ni. To temo smo podrobneje raziskale, o tem zapisale nekaj predvidevanj oz. hipotez in zdaj, po koncu raziskovanja, jih lahko potrdimo oz. ovržemo.

Hipoteza 1: *Več kot 80 % anketiranih mladoletnih oseb v srednjih šolah v Celju je vsaj enkrat poskusilo cigarete.*

S to hipotezo smo želele izvedeti, koliko srednješolcev v Celju je že poskusilo kaditi. Predvidevale smo, da je to število visoko, ker osebno poznamo veliko kadilcev. Raziskava, koliko dijakov v Celju kadi, ni bila še nikoli narejena, zato so nas rezultati zelo zanimali, a niso bili takšni, kot smo pričakovale.

Pri 4. vprašanju smo dijake vprašale, ali so že kdaj kadili, 370 (37 %) jih je dogovorilo pritrdilno. To je občutno manj, kot smo same predvidevale, iz osebnih izkušenj se nam zdi, da kar nekaj anketirancev pri tem vprašanju ni odgovorilo po resnici.

Seveda pa smo razmišljale tudi o njihovem razumevanju tega vprašanja, saj se nismo neposredno izrekle, po kateri vrsti tobačnih izdelkov sprašujemo; cigarete, e-cigarete ali celo kaj močnejšega. Zdi se nam, da je tudi to vplivalo na odgovore.

Seveda pa smo na podlagi odgovorov **hipotezo ovrgle**, saj jih je cigarete poskusilo samo 37 % srednješolcev v Celju.

Hipoteza 2: *Več kot polovica anketiranih mladoletnih oseb v srednjih šolah v Celju kadi 4- do 5-krat tedensko ali pogosteje, med njimi je več fantov kot deklet.*

Najprej smo s to hipotezo želele opozoriti na pogostost kajenja dijakov v celjskih srednjih šolah, želele pa smo tudi izpostaviti, da kadi več moških kot žensk.

Prvo polovico te hipoteze smo preverile s petim anketnim vprašanjem, pri katerem smo vprašale, kako pogosto anketiranec kadi. Odgovori, ki so bili na voljo, so bili vsak dan, 4- do 5-krat tedensko, nekajkrat mesečno ter nekajkrat letno. Največkrat je bil obkrožen odgovor vsak dan, takoj za njim pa nekajkrat letno, kar kaže na zelo različno pogostost kajenja med srednješolci. 44 (12 %) anketirancev pa je odgovorilo, da kadi 4- do 5-krat tedensko.

Drugi del te hipoteze pa smo preverile z dodatno analizo ankete, ker smo primerjale spol anketirancev in odgovore na vprašanje, ali so že kdaj kadili. Ugotovile smo, da je od moških 135 (42 %) kadilcev, ostali pa so nekadilci. Pri ženskah pa je 235 (35 %) kadilk, ostalo pa so nekadilke.

Na podlagi vseh dejavnikov smo hipotezo **delno potrdile**, saj prvi del ne drži, ker 4 do 5-krat tedensko kadi samo 12 % vprašanih, drugi del pa drži, ker kadi kar 7% več moških kot žensk.

Hipoteza 3: *Vsaj 30 % anketiranih kadilcev si cigarete kupujejo sami.*

S to hipotezo smo želele najprej dokazati, da so cigarete dostopne tudi mladoletnim osebam, hkrati pa smo želele opozoriti tudi na to, da je to eden izmed glavnih razlogov, da mladoletniki kadijo – saj lahko dostopajo do cigaret.

Hipotezo smo preverile s sedmim anketnim vprašanjem »*Kako najpogosteje dobiš cigarete?*«. Možni odgovori so bili: kupim sam/-a, priskrbijo mi jih starši oz. jih vzamem sam/-a, priskrbijo mi jih drugi sorodniki, priskrbijo mi jih vrstniki ali pa priskrbi mi jih polnoletna oseba.

Kar 223 (60 %) anketirancev je odgovorilo, da si cigarete kupijo sami, torej kar dvakrat večje število, kot smo ga same predvidele. Pri tem so zaskrbljujoči odgovori na naslednje vprašanje, in sicer, koliko dijaki zapravijo za cigarete. Tu je bil najpogostejši odgovor »manj kot 10 €«, a kar 13 anketirancev za cigarete zapravi več kot 100 evrov.

Sicer smo to hipotezo preverile z anketo ampak vprašanje o tej temi smo vključile tudi v intervju. Na vprašanje, kako bi zmanjšali kajenje med mladimi, nismo dobile konkretnega odgovora, ampak se tako policija in kot tržni inšpektorat trudita, da bi bilo to število manjše, tudi s pomočjo novih zakonov.

Hipotezo po zbranih podatkih **potrjujemo**. Menimo, da je prav lahka dostopnost do cigaret razlog, da mladoletniki sploh kadijo.

Hipoteza 4: *Večina obiskanih trafik in trgovin proda cigarete brez preverjanja starosti kupcev.*

To hipotezo smo preverile z obiskom trafik in trgovin v starem celjskem mestnem jedru. Obiskale smo sedem trafik in kar v štirih dobile zelene cigarete brez dodatnih vprašanj, v dveh trafikah nam cigaret niso želeli dati, v eni pa nas je prodajalka najprej prosila za osebni dokument, a nam je nato kljub mladoletnosti prodala cigarete.

Rezultati terenskega dela nas zelo skrbijo, kajti ugotovile smo, da lahko srednješolci v Celju cigarete dobijo praktično v vsaki trafiki.

Hipotezo smo seveda **potrdile**, a upamo, da se bo število trafik/trgovin, ki prodajajo cigarete mladoletnim osebam, kmalu zmanjšalo.

Hipoteza 5: *Mladoletni osebi, ki obiskuje srednjo šolo, bo prodanih več cigaret kot mladoletni osebi, stari 10 let.*

S to hipotezo smo želele pokazati, da prodajalci sicer prodajajo cigarete mladoletnim osebam, a ne osebam, ki so občutno mlajše. Seveda smo upale, da bomo hipotezo lahko potrdile, v nasprotnem primeru bi nas moralo zelo skrbeti za prihodnost (osnovnošolskih) otrok.

Poleg osebnega obiska sedmih trafik smo po isti poti poslale tudi 10-letnico. Ta v nobeni od trafik ni dobila cigaret in tako smo to hipotezo z veseljem **potrdile**.

Hipoteza 6: *Več kot polovica mladih se zaveda, kako kajenje vpliva na zdravje, zato želijo prenehati s kajenjem.*

S to hipotezo smo želele preveriti, ali se mladi zavedajo, kako s kajenjem vplivajo na svoje zdravje in kako si s tem škodujejo. Predvidevale smo, da se jih veliko zaveda nevarnosti, saj po naših izkušnjah osnovne ter tudi srednje šole uspešno ozaveščajo svoje učence oz. dijake o posledicah kajenja.

Hipotezo smo preverile s 15. anketnim vprašanjem, ki se je glasilo. »Ali poznaš kakšne posledice kajenja?« V nadaljevanju so vprašani morali samostojno navesti nekaj posledic. Po pričakovanjih jih je večina odgovorila navedla rak, boleznj pljuč in smrt. Nekaj jih je navedlo lažje posledice kajenja, kot so pomanjkanje kondicije, porumenelost prstov in nespečnost.

Četudi se posamezniki zavedajo posledic kajenja, jih večina ne želi prenehati s kajenjem (55 %).

Na podlagi odgovorov na 12. in 15. vprašanje lahko to hipotezo **delno potrdimo**.

Hipoteza 7: *Kadi več polnoletnih kot mladoletnih oseb.*

S to hipotezo smo želele dokazati, da navkljub dostopnosti cigaret mladoletnikom se jih nekaj izmed njih ne odloči za kajenje zaradi prepovedi staršev, pomanjkanja denarja ali celo strahu pred zakonom. Želele smo dokazati, da se po polnoletnosti poveča kajenje

Hipotezo smo preverile z analizo starosti anketirancev v primerjavi z odgovori na vprašanje, če so že kdaj kadili. Po analizi smo ugotovile, da kadi 37 % 14-letnikov, 20 % 15-letnikov, 32 % 16-letnikov, 41 % 17-letnikov, 52 % 18-letnikov in 63 % 19-letnikov. Iz tega lahko izberemo, da kadi največ 19-letnikov, na drugem mestu pa so novopečeni polnoletniki.

To hipotezo smo **potrdile**.

Večino hipotez smo potrdile kar kaže na to, da dobro poznamo srednješolce in njihove navade. Nekaj rezultatov nas je sicer presenetilo, a večino izmed njih smo pravilno predvidele.

7 ZAKLJUČEK

Raziskave so pokazale, da se skoraj vsak prvi stik s tobačnimi izdelki zgodi še pred koncem srednje šole.

Kot vsi poudarjajo, smo mi, srednješolci oz. najstniki, prihodnost družbe, zato je potrebno nameniti veliko pozornosti obnašanju in navadam najstnikov oz. otrok nasploh. Treba je omejiti dostop do tobaka, ki je trenutno, kot smo same pokazale, dostopen tudi srednješolcem, ki ga po zakonu ne bi smeli dobiti.

Z zakonodajo se trudimo odvrniti ljudi od kajenja; ko en zakon ne zaleže, uvedemo novega, najnovejši primer tega je protikadilski zakon, ki ga je letos sprejela slovenska vlada. Ta prinaša ukrepe, kot so uvedba enotne embalaže s fotografijami posledic kajenja na človeškem telesu. S tem poskuša vlada kupce odvrniti od kajenja, ampak sodeč po naši anketi se več kot polovica celjskih srednješolcev zaveda posledic kajenja. Sprašujemo se, ali jih bo »iznakažena« slika na embalaži odvrnila od nakupa ali pa jo bo kadilec preprosto spregledal. Menimo, da bo ta zakon deloval, kajti v Avstraliji, ki je ta zakon uvedla leta 2012, že zaznavajo zmanjšanje števila kadilcev med mladoletniki, pravtako se je zmanjšalo tudi število pokajenih cigaret na dan. Zakon predpisuje še veliko drugih sprememb, kot je uveljavitev licenc za prodajo tobačnih izdelkov, popolna prepoved oglaševanja tobačnih izdelkov. Pravtako se ureja status e-cigaret, ki so pri najstnikih trenutno velika obsesija, ki bodo obravnavane kot kakršenkoli drug tobačni izdelek. Zakon je seveda podprt s strani vseh zdravstvenih delavcev, ki pravijo: "Tisti politiki in poslanci, ki ne bodo podprli zakona, bodo imeli na vesti prihodnje generacije in mlada življenja."

Zasledile smo tudi podatek, da v enem letu kajenje ubije več življenj v velikem mestu kot pa prometne nesreče ali virusi HIV. V raziskovalni nalogi nas je torej zanimalo, koliko dijakov že v svojih mladih letih škoduje svojemu zdravju in zakaj to počnejo, kljub temu da se zavedajo posledic kajenja.

Ugotovile smo, da večina celjskih dijakov, ki so reševali našo anketo, preprosto ne želi prenehati kaditi. Sklepamo, da kadijo predvsem zaradi družbe, s katero so obkroženi, zaradi čustvenih stisk; največji faktor je verjetno ta, da je v cigaretah nikotin, ki te hitro zasvoji.

Veliko kadilcev pa tudi nima volje do tega, da bi prenehali kaditi, saj je odvajanje od kajenja dolgotrajen proces, ki zahteva veliko vztrajnosti in odločnosti.

Pri večini izmed anketiranih ne kadi nobeden izmed staršev, kar dokazuje, da na začetek kajenja ne vpliva toliko vzor staršev, pač pa ima večji vpliv družba. Ta vpliv družbe in vrstnikov pa se še poveča z vstopom v srednjo šolo, ko dobijo dijaki nekoliko več svobode in začnejo počenjati stvari, ki jih ob budnem nadzoru staršev niso mogli. Novo okolje in vrstniki v dijakih vzbujajo radovednost in željo po novih doživetjih, med katere spadajo tudi alkohol in kajenje. Ravno ta radovednost in želja pa nam potem zameglita um in nam preprečita, da bi se odločali tako, da bi bilo dobro za nas. Posledično poskusijo nekateri kaditi, začne se z občasnim kajenjem, potem pa postanejo zasvojeni, preden se tega zavedo, čeprav jim njihovo početje ni všeč. Kljub temu da morda globoko v sebi vedo, da ne ravnajo prav, nadaljujejo s svojim početjem, želijo biti sprejeti v družbi in imeti občutek večvrednosti. Dlje časa, ko kadijo, več se nabere laži in praznih oz. pokajenih škatlic. Z vsako pokajeno škatlico ne zapravljajo le denarja, pač pa zapravljajo tudi svoje zdravje. Pogosto ne prenehajo tudi v odrasli dobi. To kažejo tudi druge raziskave, ki potrjujejo naše domneve, saj so pokazale, da je večja verjetnost kajenja v odrasli dobi pri tistih, ki so začeli kaditi že kot najstniki.

Največjo težavo vidimo v dostopnosti cigaret. V Celju mladoletnim ni težko priti do cigaret, če si tega želijo. Marsikateri dijak v Celju dostopa do cigaret tako, da si jih kupi sam, kljub temu da je prodaja cigaret mladoletnikom prepovedana. Zaradi lahke dostopnosti do cigaret kadi vedno več mladoletnikov. Nadzor nad prodajo je nemogoč, saj takšne prodaje največkrat sploh niso zabeležene oz. zaznane s strani inšpektorja. Slab nadzor nad prodajo mladoletnikom povzroča, da v Sloveniji in tudi posledično v Celju kadi vedno več mladoletnikov. Hkrati ko se povečuje število mladoletnih kadilcev, se zmanjšuje starostna meja, pri katerih dijaki oz. takrat še otroci pričnejo kaditi.

S terenskim delom, ki smo ga opravile, smo ugotovile, da je dostop do cigaret v Celju še lažji, kot smo pričakovale, saj lahko do cigaret prideš tudi s pogajanjem in prijaznostjo, kar se nam je zgodilo v eni izmed trafik. Kot dijakinje smo cigarete dobile ponekod brez kakršnihkoli težav, 10-letnica pa ni bila uspešna, saj se je večina prodajalcev bala prevelike globe. Verjetno pa so tudi predvidevali, da tako mlado dekle ne kupuje cigaret zase, a jih je kljub temu pred prodajo predvsem omejeval strah pred zakonskimi sankcijami. Upamo, da ni

samo zakon tisti, ki prodajalce omejuje pri prodaji tako mladim osebam oz. da tega ne bi storili, ker tako škodljivih snovi ne bi želeli prodati otrokom.

Tako kot obe metodi, ki smo ju uporabile, nam je tudi intervju potrdil, da je v Celju veliko kršitev zakona o prodajanju tobačnih izdelkov.

Po končani raziskovi smo sicer nekoliko presenečene, saj smo mislile, da bo mladoletnih kadilcev veliko več. Kljub temu da jih je manj, kot smo pričakovale, je 37 % mladoletnikov še vedno kar visok odstotek. Nad tem odstotkom smo razočarane predvsem zato, ker kadilci poznajo posledice, ki jih kajenje povzroči našemu zdravju. Zavedamo se, da se je prodaja mladoletnim v Celju zmanjšala in se policija prav tako pa tudi inšpektorat trudita po svojih najboljših močeh, da bi še zmanjšala odstotek mladoletnih kadilcev. Upamo, da se bo v prihodnosti vedno več kadilcev, tako mladoletnih kot polnoletnih, zavedalo, kaj s tem počnejo sami sebi. Z vsakim prižigom cigarete ubijajo sami sebe.

8 VIRI IN LITERATURA

<http://www.csd-lj-siska.si/dejavnosti/dejavnosti.asp?DID=1051651795> (24. 11. 2016)

<https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/82581> (24. 11. 2016)

http://www.mz.gov.si/fileadmin/mz.gov.si/pageuploads/javno_zdravje_2015/ZOUTPI_2016/ureditev_v_drugih_drzavah_zoutpi_2016.pdf (7. 2. 2017)

<https://es.slideshare.net/noonwal7/cigarette-46840474> (7. 2. 2017)

<https://en.wikipedia.org/wiki/Cigarette#Construction> (3. 12. 2016)

<http://sciencemags.blogspot.si/2011/01/contents-of-cigarette-smoke.html> (3. 12. 2016)

<http://www.liquid-station.ch/review/product/list/id/10008/> (20. 2. 2017)

http://www2.arnes.si/~dprepe/izdelki_ROM_08/sasa%20galun/sestava.html (3. 12. 2016)

<https://med.over.net/clanek/zgodovina/> (8. 1. 2017)

<http://www.healthline.com/health/smoking/effects-on-body> (8. 1. 2016)

<http://www.nasa-lekarna.si/clanki/clanek/bolezni-ki-jih-dokazano-povzroci-sprozi-ali-poslabsa-kajenje/> (9. 12. 2016)

<http://www.pomgen.gov.pg/health-advice-from-pmgh-world-no-tobacco-day-31-may-2015-the-dangers-of-tobacco-use-part-1-of-3/> (8. 1. 2017)

<http://www.lung.org/our-initiatives/tobacco/reports-resources/sotc/by-the-numbers/10-worst-diseases-smoking-causes.html> (9. 12. 2016)

<http://www.mladina.si/173727/kajenje-med-mladimi-je-velik-problem-bi-bila-strojza-zakonodajna-ucinkovita/> (15. 2. 2016)

9 PRILOGA

ANKETA: KAJENJE MED MLADOSTNIKI

1. Spol:

- a) Moški
- b) Ženski

2. V katero starostno skupino spadaš?

- a) Star/-a sem 14 let
- b) Star/-a sem 15 let
- c) Star/-a sem 16 let
- d) Star/-a sem 17 let
- e) Star/-a sem 18 let
- f) Star/-a sem 19 let

3. Katero šolo obiskuješ?

- a) Gimnazija Celje-Center
- b) Šolski center Celje
- c) Srednja šola za gostinstvo in turizem Celje
- d) Ekonomska šola Celje
- e) I. gimnazija Celje
- f) Srednja zdravstvena šola Celje
- g) Šola za hortikulturo in vizualne umetnosti Celje

4. Ali si že kdaj kadil/-a?

- a) Da
- b) Ne

5. Kako pogosto kadiš?

- a) Vsak dan
- b) 4–5 tedensko
- c) Nekajkrat mesečno
- d) Nekajkrat na leto
- e) Ne kadim

6. Koliko škatlic cigaret na teden pokadiš?

- a) Manj kot škatlico
- b) Eno škatlico
- c) Dve do tri škatlice
- d) Štiri do pet škatlic
- e) Več kot pet škatlic

7. Kako najpogosteje dobiš cigarete?

- a) Kupim sam/-a.
- b) Priskrbijo mi jih starši oz. jim vzamem sam/-a.
- c) Priskrbijo mi jih drugi sorodniki.
- d) Priskrbijo mi jih vrstniki.
- e) Priskrbi mi jih polnoletna oseba.
- f) Drugo: _____

8. Koliko na mesec zapraviš za cigarete?

- a) Manj kot 10 €
- b) Več kot 10 €
- c) Več kot 20 €
- d) Več kot 50 €
- e) Več kot 100 €
- f) Drugo: _____

9. Najpogosteje kadim, ko sem ...

- a) s prijatelji.
- b) s starši.
- c) sam/a.
- d) pod vplivom alkohola.
- e) Drugo: _____

10. Iz katerega razloga si začel/-a kaditi?

- a) Vpliv vrstnikov.
- b) Ker starši kadijo.
- c) Lastna odločitev.
- d) Iz radovednosti.
- e) Drugo: _____

11. Kako pogosto so prodajalci cigaret pri nakupu cigaret od tebe zahtevali osebni dokument?

- a) Vedno.
- b) Zelo pogosto, skoraj ob vsakem nakupu.
- c) Pogosto, pri več kot polovici nakupov.
- d) Redko, pri manj kot tretjini nakupov.
- e) Nikoli.
- f) Nisem še kupil/a cigaret.

12. Ali bi rad-/a prenehala kaditi?

- a) Da.
- b) Ne.

13. Ali starši kadijo?

- a) Ne.
- b) Da, eden od staršev.
- c) Da, oba starša.

14. Ali poznaš posledice kajenja? (naštej jih nekaj)

---

15. Zakaj si se odločil-a, da ne kadiš?

- a) Ker me moti vonj.
- b) Ker so cigarete predrage.
- c) Ker kajenje škoduje zdravju.
- d) Ker mi starši ne dovolijo.
- e) Drugo: _____
- f) Kadim.

16. Koliko srednješolcev v Celju po tvojem mnenju kadi?

- g) 0 % –20 %
- h) 20 %–40 %
- i) 40 % –60 %
- j) 60 %–80 %
- k) 80 % –100 %

IZJAVA

Mentor (-ica) Valerija Zorko, v skladu z 2. in 17. členom Pravilnika raziskovalne dejavnosti »Mladi za Celje« Mestne občine Celje, zagotavljam, da je v raziskovalni nalogi naslovom Razširjenost kajenja in pridobivanje cigaret med mladoletniki v Celju, katere avtorji (-ce) so Klara Gobec, Pia Gobec in Katja Zalokar:

- besedilo v tiskani in elektronski obliki istovetno,
- pri raziskovanju uporabljeno gradivo navedeno v seznamu uporabljene literature,
- da je za objavo fotografij v nalogi pridobljeno avtorjevo (-ičino) dovoljenje in je hranjeno v šolskem arhivu,
- da sme Osrednja knjižnica Celje objaviti raziskovalno nalogo v polnem besedilu na knjižničnih portalih z navedbo, da je raziskovalna naloga nastala v okviru projekta Mladi za Celje,
- da je raziskovalno nalogo dovoljeno uporabiti za izobraževalne in raziskovalne namene s povzemanjem misli, idej, konceptov oziroma besedil iz naloge ob upoštevanju avtorstva in korektnem citiranju,
- da smo seznanjeni z razpisni pogoji projekta Mladi za Celje

Celje, _____

žig šole

Podpis mentorja (-ice)

Podpis odgovorne osebe